

TÕUSEV NOORUS

Nr. 2 * 1938
VEEBRUAR

576
Sia Anna Handberg
"Sealaja"
23 54 meesabala
M
1938

G
MM
BER
G

VIRUMAA ÜHISPANK

Suurem rahaasutus Virumaal
Tallinna tän. 18-a, omas majas. Tel. 2-36 ja 3-82

Võtab raha hoiule ja annab laenu-
sid ning korraldab kõiki muid
pangaoperatsioone.

Panga teraslaeka seifid välja üürida.

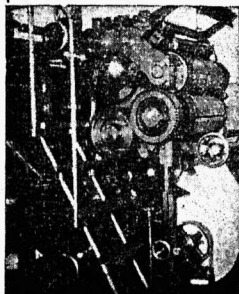
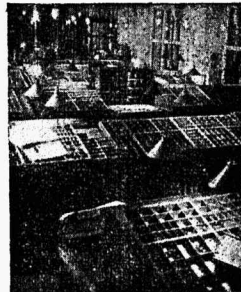
ÜHISELU TRÜKIKODA

Tallinnas, Pikk 42. Tel. 442-04 ja 476-73

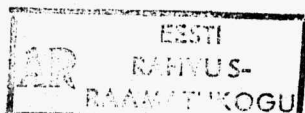
Valmistab maitsekalt ja parajate hindadega
igasuguseid trükitöid

Telefonilised tellimised täidetakse täpselt

Laos valmis vallavalitsuste ja vallakohtute
kantsleiraamatud, plangid, võlakirjad jne.
Töö korralikkusele pannakse erilist rõhku

ROTATSIOONITRÜKK • RAAMATUTRÜKK
NOODITRÜKK • RAAMATUKOITMINE

TÕUSEV NOORUS

Nr. 2. 1938

PÕLLUTÖÖKOJA VÄLJAANNE

II AASTAKÄIK

Riigihoidja

KONSTANTIN PÄTS

Maanoorte avanem

Noortele Vabariigi aastapäevaks.

J. Maisma, Haridusministeeriumi noortenõunik.

Kakskümmend aastat on möödunud sellest ajast, kui meie paremad pojad otsustasid vabastada võõra ikke alt kodumaa ja ise asuda juhtima oma riiki.

Üleöö saadud suured õigused panid meie pääle veel suuremad kohustused: tuhandete parimate poegade vere hinnaga kaitsta kodumaad meid nii idast kui ka lõunast ähvardava vaenlase vastu, parandada aastaid kestnud veriste heitluste jooksul meie majandusele löödud haavad, muuta lokkavaiks meie viljaväljad, anda uus sisu ja suund meie tööstusele, luua võimalikult eeskujulik teedevõrk, anda meie rahva hingeelule ja meie elunõuetele vastav riiklik organisatsioon, edendada teadust ja kunsti, anda oskusi meie kodanikele ja tõsta meis huvi loova töö vastu ja kasvatada terveid, teovõimsaid, kohusetruid ja elurõõmsaid inimesi ja riikliku meelsusega kodanikke.

Nende kohustuste täitmine ei ole olnud kerge. Oleme teinud edusamme, oleme eksinud, oleme peatunud, oleme mõnikord tagasi lüüdnud; kuid siiski — igal ajal oleme palju teostanud, oleme

täitnud osa meile antud ülesannetest, oleme lähemale jõudnud varem püstitatud eesmärkidele.

Meil on veel palju teostada: järjest uusi ja raskemaid ülesandeid seab meile elu. Samal ajal keeb meie ümber võitlus, mis on haaranud rahvaid ja riike.

Looduses näeme alatist liikumist, alatist vahetust. Sünnitakse ja surrakse. Vanemad kaovad, noored asendavad neid. See on paratamatu saatus, et teie, tänased noored, pea peate astuma oma vanemate asemele, nende poolt algatatud töö edukaks jätkamiseks. Vähe sellest. Teie peate suutelised olema ka uusi sihte rajama, uusi teid leidma. Teie peate olema põhjalikult ette valmistatud nende suurte tulevikuülesannete täitmiseks.

Meie Vabariigi aastapäeval, mälestades meie iseseisvuse saavutamises ajalooliselt tähtsaid tegelasi ja vabadusvõitlustes langenuid, austades Vabadussõja sangareid ja tundes rõõmu iseseisvuse ja saavutuste üle Vabariigi 20 aasta kestel, olgem teadlikud oma suurtest ülesannetest tulevikus ja andkem töötus olla oma eelkäijate väärikaiks järglasiks!

Noorte mõtted Vabariigi aastapäeval.

Oleme kangelasrahva järglased.

Oskar Grepp.

Käesoleva kuu 24. päeval möödub 20 aastat iseseisva Eesti loomisest. Selle, riigi ja rahva ajaloo seisukohalt, võrdlemisi lühikese ajaaga on jõutud teha suuri ja suuri edusamme. 20 aasta eest ei tuntud Eesti nime välismaal peaaegu mitte sugugi. Nüüd aga tuntakse Eestit kõikjal. Kõigi maailma rahvaste juures räägitakse tema tugevatest Palusaludest ja tema ületamatutest laskuritest. Eesti põllumajanduse tooted on maailmaturul kindlustanud endale nime-tamiseväärt kõrge kohta. Eesti põllupind, mille kohta öeldi, et see jätab oma rahva nälga, annab niipalju saaki, et seda jatkub naabritegi tarbeks. Suurriikide diplomaadid ja kuulsad riigimehed on tunnistanud, et eesti rahvas läheb tõusuteed. Ja tõesti: näib, kui oleks meile arvatud kõik õnneväravad. Meil on saavutatud palju seesugust, mida kõik rahvad ei suudagi.

Mõnikümmend aastat tagasi peeti meid eestlasi üheväärseteks loomadega ja veelgi alamateks. Nüüd aga leiavad tunnustust ka need eestlaste saavutused, mis on teostatud sajandeid tagasi. Meie rahvakunsti üle avaldatakse imestust ja öeldakse avalikult — teist selleväärset ei leidu kusagil maailmas.

Meie ise kurdame aga veel pahatihti, et mis me ikka oleme — väene orjarahvas, väike ja vilets. Kuid kui vaatleme kõike seda, mis meil on olnud minevikus ja mis meil on praegu, siis peab tunnistama: me pole olnud kunagi orjad! Ori ei oleks saavutanud seda, mis on tehtud meil. Neid saavutusi ei oleks suutnud

kätte võidelda vilets rahvas. See rahvas on olnud tugev, on olnud elujõuline. Me oleme minevikus olnud küll allaheidetud rahvas, meid on meie võitjad alandanud ja veel rohkem alahinnanud. Meie vaim on aga jäänud vabaks pikkadeks aastasadadeks.

Eestlase vaimne selgroog on seisnud kauemini sirge, kui seda oleks suutnud hoida ükski teine rahvas. Selle vaimse vankumatuse eest on eestlasi peketud surnuks ja veriseks, on vannutud igavesti põrgu koledustesse ja piinatud kõigi maiste piinamisviisidega. Kuid niipea kui eestlane jällegi tundis rohkem jõudu oma liikmeis, astus ta välja oma vabaduse eest.

Kaasaegsed noored! Oleme kangelasrahva järglased! Meie esivanemaid on küll nülitud, piinatud ja peketud, kuid kõigest sellest on nad tulnud välja kangelasena. Olgem uhked, et oleme eestlased, maailma parima rahva järglased!

Pühitsedes riigi 20. sünnipäeva võtame omaks need mõtted ja levitame neid ümbruskonnas. Ja kes seda peaks siis tegema, kui mitte meie, isandrahva parim inimmaterjal — tõusev noorus.

Noorpölv — Eesti külvikevad.

J. Toomiste.

Kõigile on tuttav eesti vanasõna „Kuidas külv nõnda lõikus“. Sellesse lühikesse lausesse on meie esivanemate poolt peidetud väga palju elulist tõde.

Kui tegelikus elus külvi mõistet ja väärtust lähemalt vaatlеме, siis näeme, et külvitöö põllumehe elus ei kuulu mitte tavaliste tööülesannete hulka, mida talus tehakse iga-aastase harjumuse ja tööde

järjekorra kohaselt, vaid seda teeb iga talumees erilise hoole, armastuse ja lootusega, et ta kevadisest külvist võiks sügisel õnnistuses rikkalikku saaki lõigata.

Ajajärgud, mida võime põllumehe elus võrrelda külviga, korduvad teatavate vaheagadega iga rahva elus. Samuti kui vahelduvad aastajad looduses, vahelduvad inimpõlved ka rahvaste elus. Rahvas, kes tahab püsida, kasvada ja areneda, peab iga uue inimpõlvega edasi istutama need rahvuslikud aated ja tunded, mis neid minevikus on kannud ja mis hoiavad neid võitlusvõimelisena ka edaspidises elus.

Seega on iga noorpõlv rahva juures kui külvi kevad, ja terad, mis külvame noorsoo-põllule, lähevad kõik kasvama ja annavad lõikust tulevastele rahvapõlvedele nende töös ja võitluses. Eesti rahva juures on meheikka jõudmas terve uus inimpõlv, kes ei ole kaasa elanud meie omariikluse saavutamiseiga ühenduses olnud raskeid silmapilke, ja kelle juures võib tekkida arvamine, et eesti rahva saatus ei oleks võinud ajalookäigus teisiti minnagi kui ta on läinud. See on ühest küljest hääl, et meie oleme oma iseseisva eluga nii harjunud; kuid teisest küljest meie ei tohi siinjuures unustada, et see noorpõlv, kes praegu võrsub, kannab oma õlgadel esimese vaba eesti rahva noorpõlve ülesandeid ja kohustusi, ja selle tõusva põlve ülesanded meie avarama eesti kodu loomisel ja kindlustamisel on suuremad kui kunagi varem.

Minevik näitab, et ühegi rahva inimpõlv ei kao midagi maha jätmata oma rahva ajalukku. Eesti rahva minevikupõlved jäädvustasid oma nime kustutamata tähtetega meie rahva ajalooraaamatu lehekülgedele võitlustega meie rahva põlvest põlve kestnud aate eest — olla vaba rahvas, olla ise enda saatuse määraja ja käekäigu juhtija. Ja see pind, mille kättevõitmisega täitusid eesti rahva suurimad soovid, olgu meie praegusele noorsoole püha; mitte üksnes seepärast, et see pind neid kannab ja katab, vaid see olgu meile püha ka nende võitluste mälestuseks, mis meie rahvas ajaloo kestel selle pinna eest võideldes oma elus on kannud. Meie rahvuslikud pidu-

päevad on selles mõttes ka külvipäevad, et nende päevade pidulikkusega istutame oma noorsoo hingesse eesti rahvuslikku mõtteviisi, mis viib meid järjest lähemale ühise eesti rahvuse lahutamatu terviku loomisele. See on külv, millest võrsub siia Baltimere kaldale põline eesti rahvuse ja kultuuri taim. Seepärast andku meie rahvas oma parim selle külvi edukaks täitumiseks. Noored teadku, et meile on antud Eesti tulevikus täita ajalooline ülesanne, ehitada ja kaitsta seda, mis minevikupõlved meile on annud ja loonud. Sellepärast olgu kaljust kõvem ja terasest tugevam meie noorte tahe tõusta tegudega kandma kalli kodumaa kultuurset tulevikku. Tundes selle õilsa ülesande täit tõsidust, kasvagu meis teadmine, et meie endil ja tulevastel rahvapõlvedel on võimalus olla sel teel loodavate rahvuslike varade ja väärtuste suurimad kasutajad. Ühendagu selles mõttes meie noorte organiseerimine Vabariigi teise aastakümne täitumisel meie noori kõigis nende organisatsioonides üle terve meie kodumaa ühiseks jõuliseks pereks, kes neist õilsaist ülesandest tiivustatuna oleks valmis oma nooruse energia pühendama kodupinna teenistusse, et võiksim tulevikus õnnes ja rahus elada siin põlise kodumaa taeva all.

P. SEPP
„Haavatud“

Ilmisulmi.

H. Adamson.

Kesk metsi must mõisavare
kui varisend linnavall,
sääl säilinud tapatare —
igipõline peksutall.

Ei päevaga silma paista
muud mustadest müüridest
ega verdki saa enam haista —
aeg üle käind küürides.

Sääl vitsavihingi vaikind
ja raevukas valuröök.
Kes teab, mil viimati kaikund
kokkukäsutav kellalöök.

Öö mustas, kui minevik ellub
ja pimedus silmad saab,
võib kõlamas kuulda kellu,
arg habiseb äkki haab.

Ja taevasse tõusmas tornid;
kus kerkinud katus ja viil,
mäel mustavaj majad mornid
ja sinerdab salusiil.

Raud raksub, vaat vallali värav,
kust saabumas sisse salk;
kõis kaelas, kõik käivad, hoi, ärev
neid ootamas uhke hull.

Näe, näiksid kui koidukumas
kui sülitaks saksik nukkk,
ja käratseb kõrvuni suuli
kirju kohevil rüütli-kukk.

Käib kareldes süa-sinna
nina iga all rusikas kätt
ta raputab, ette lööb rinna
ja selga painutab pääd.

Ent vaikselt hull edasi astub,
kus ootamas vitsad ja kaak;
hetk hiljem kõik uttu kastub
see südaöö sünge saak.

Näe, näiksid kui koidukumas
maameestegi ratsurid reas
ja äsja kus soikus suma,
käiks vabana vabade seas

need, olid kes kinni needit
ja kaagi jalale kant,
nüüd küljest kadunud ketid,
jult minevik läinud mant.

Koit kirkaks kõik kõikjal küürind,
ei seleta silm enam muud
kui mustavat muistist müüri
ja hommikupunas puud.

Ärakadunud poeg.

Kui vana Piirimaa Peeter suiges silmad viimaseks uneks, olid ta pojad — kaksikud veel vanuses alla kahtkümmend. Küllap mõlemale oleks jätkunud ruumi isatalus elada, ent poisid olid tās nooruskärsitust ning ruttasid otsekohe liisu kaudu tulevast Piirimaa peremeest kindlaks määrama, muidugi kumbki salaja lootes, et see õnn kalduv just temale. Jüriil see lootus siis täiuski, kuna Mart köitis kimpusud-kompusud kokku ja siirdus linna. Kuigi tol ajal olid sõja tõttu kõik „soojemad“ kohad ära võetud nende poolt, kes ei tahtnud sõtta minna, polnud neist meestest siiski töömehi, ja Mardi-taolisi tüsedaid poisse vajati kõikjal.

Saigi siis Mart tööle vabrikusse ja võinuks eluga rahul olla nii hääkuri kui see tol ajal oligi, polnuks tal südames salajast valu ja kahjutunnet kaotatud isatalust. Töö siin võhivõoraste seas ei lohutanud teda, ja nii hakkas ta lohutust otsima mujalt ja nimelt — viinast. Oli tol ajal see lõbu avalikult küll keelatud, ent salajastes urkais ning raske raha eest võis seda ikkagi nautida. Ning „täitsa meheks“ seda siis peeti, kes seda võis ja liiati veel siis, kui ta jagas saadut teistegagi, nagu Mart, kes lootis nii hankida endale sõpru.

Purjutades kord öösi ühes salaurkas, hilines Mart hommikul tööle. Meister, taibates hilinemise põhjust, võttis poisi valju noomimise alla, hoiatades teda säärase lõbutsemise eest ning ähvardades võimaliku valandamisega, kui tänane lugu peaks korduma. Mart ei vastanud talle sõnagi, ei kostnud ega vabandanud end; ent ta sisemus kääris ja kees, ja nagu kiuste hilines ta järgmisel hommikul jällegi — seekord juha ilmselt pooljoobnud olekus.

Nüüd katkes meistriigi kannatus. Ta nõudis Mardilt vabandamist ja enda parandamise töötust või — lahkumist päeva päält.

Mart ei vabandanud end, vaid lahkus, tundes end päälegi veel süütu kannatajana, kellele on tehtud ülekohtu. See veendumus koos varem hinges pesitseva kibedusega isatalu kaotamise pärast tegi ta piiritult vihaseks, ja ta töötas — kord kõik arved veel tasuda!

Ja ega tasumisaja saabumine viibinudki kaua. Pärast seda kui pahempoolne vool Vene riigi elus oli haaranud võimu, vähenes meistrite ja muude seniste tööjuhatajate tähtsus vabrikuis ja tööstustes. Nende asemel võimutsesid nüüd töölisel, kes oma koosolekuil otsustasid kõik.

Mart, kes vahepääl siin-sääll juhuslikult töötanud, tuli neil päevil tagasi vabrikusse. Ta võeti siin vastu kui tagakiusatud märiter, tunnustades ta „kannatusi“ tööliste koosolekul. Selline osavõtt ja lugupidamine tiivustas noort keevaverelist poissi ja ta asus otsekohe nõudma, et tema vihaalune meister küüditataks vabrikust kottitopituna välja. See ettepamek võeti vastu ja saadeti täide. Mart aga uhkeldas saavutatud edu mõjul ja aina julgemate sõnadega piitsutas koosolekuil kodanlasi ja „hallparuneid“, mõeldes viimaste all kõiki talunikke, ka oma venda väikses Piirimaa talus...

Aga paraku oli Mardi hüilgeaeg tüprip lühike. Nagu iga asi ja üritus ilma kindla aluseta kokku variseb nii varises peagi ka vaid anarhiale rajatud niinimetatud „tööraha“ valitsus. Kõik, kelle südametunnistus oli kuidagi määratud nende päevade tegudes, põgenesid Saksa okupatsiooni vägede saabumisel üle piiri, teiste seas ka endine Piirimaa Mart.

Saabudes teistega koralagedusest laastatud Vene riigi päälinna, tundis Mart taas seda hingekibedust ja kahjutunnet, mida oli tunnud kunagi varem, isatalust lahkudes. Nüüd vaid oli see suur igatsus kauge kodumaa järele, mida ei leevendanud „seltsimeeste“ hää kohtlemine ega tähelepanu agarale „eesti seltsimehele“. Hulkudes kibestunud mööda laastatud tänavaid võttis ta esmakordselt revideerimisele oma senise käitumise. Kas oli talle tehtud ülekohtu või oli ta ise olnud ülekohtune? Talle meenus isalikult noomiv meister, kellele ta oli tasunud hääsoovlikkuse eest... ah! Ta oli suuri sõnu jutlustanud maailmarevolutsioonist, tundmata isegi selle mõtet. Ta oli pidanud vaenlasiks kõiki kaasmaalasi pääle tööliste; oli pidanud selleks ka oma venda — miks?... Kuhu jõutakse sellega? Nüüd on kodumaal võimul sakslased ja parunid.

Hans Kuusik.

Esitame siin kaks reproduktsiooni (ülesvõtet) kunstnik Hans Kuusiku klaasmaalidest.

Hans Kuusik pühitses hiljuti oma 65. sünnipäeva. Ta on sündinud 1872. a. Mulgimaal, olles seega meie vanemaid ja esimesi kunstnikke.

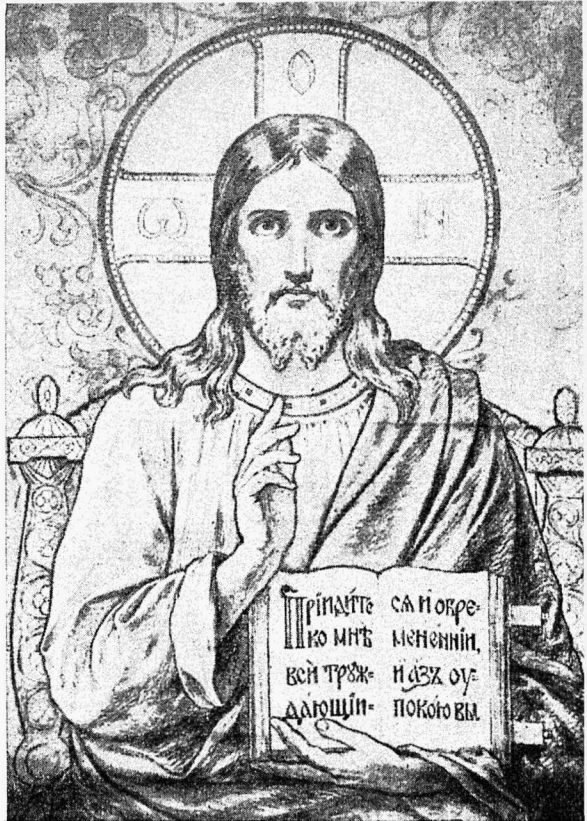
Pärit Tuhalaanest, õhutasid ta kunstimeelt esiti süälse preestri K pperi pojad. Kuid ka Tuhalaane mõisniku, parun Wolff'i poeg oli see, kellega noor Kuusik koos joonistas ning kellega ta jäi ka hiljem sõbraks.

Kui ta õpib Viljandi kreiskoolis, saadetakse Viljandi linnap ale apteeker Sch lerile Rootsis vanad Viljandi lossi plaanid, mille kontrollimiseks varemeis võetakse ette kaevamised. Kuusik juba on siin kaevamiste n- .  lesjoo-
nistajaks.

Sch ler soovitab noorele Kuusikule asuda kunstiteele. Noor parun Wolff ongi juba Peterburis kunstiakadeemias. Ka Kuusik sõidab n iid sellele järele ja astub Peterburis kunsti-
kooli.

Samal ajal ta võtab elavalt osa „Eesti h e-
tegevast seltsist“, esineb eesti n idendeis ja
laulab eesti pidudel kooris kaasa.

Ühel päeval ta saadab „Postimehele“ kir-
jutuse, milles kirjeldab elust-olust Peterburi
kunstikoolis ja kutsub sinna ka teisi eestlasi.
Järgmisel kooliaastal ilmuvadki Peterburi

kunstikooli M. Peet, K. Jauss, R. Mägi, siis
hiljem K. A. Hindrey, Kivi, Promet, V. Päts,
K. Mägi, Koort, Triik, O. Jungberg j. t.
Aastal 1902 lõpetab Kuusik kunstikooli de-
koratsiooni ja klaasmaali alal.

N iid ta saadetakse Stieglitzi kooli poolt
klaasmaali alal edasi õppima Müncheni. S -
gisel on ta Stieglitzi kunstikoolis klaasmaali
osakonna juhataja. Esimene eestlane-raken-
duskunstnik!

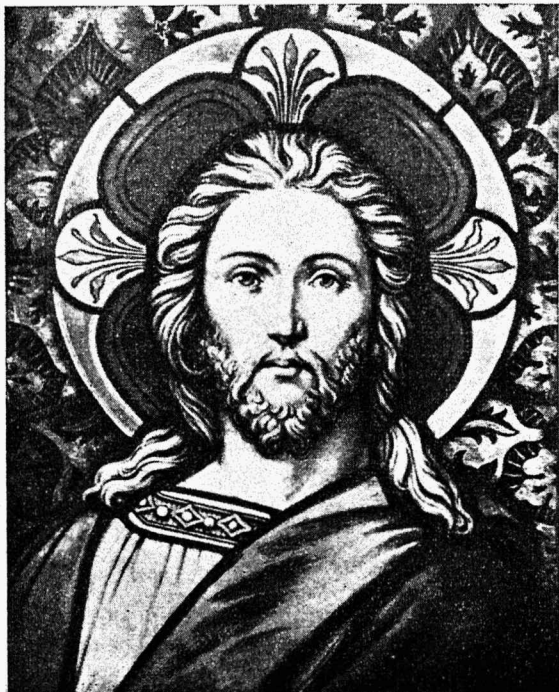
N iid valmistab Kuusik ka kirikuile uhkeid
klaasmaale, näiteks Darmstadi vene kirikusse.
Keisri tellimisel valmib tal Peeter-Pauli uude
mausoleumi suur altariklaaspilt, siis veel maal-
id Peterburi kahte kirikusse.

Kui ta saabub kodumaale, kutsutakse ta ot-
sekohe R igi Kunstt ostuskooli õpetajaks, kus
on kauemat aega inspektor ja praegu direktor.

Kuna klaasmaal iseenesest tuleb väga kal-
lis, ei ole suudetud kodumaal Kuusiku oskusi
kasutada; ta on valmistanud siin vaid paar
klaasmaali-kavandit Kadrioru lossi ja R igi-
hoidja majja Toompeale.

A. Kuusik on tuntud ka akvarellistina.
Oma t edege ta on korduvalt esinenud meie
näitustel. Neid on ta maalinud mitmetel
maadel, näiteks Egiptuses ja Kreekas. Ta on
väga palju reisinud, olles samal ajal h e
kunstitundja kui ka arheoloog, sest ta on l -
petanud ka Peterburi arheologia-instituudi.

On ühtlasi huvitav märkida, et kunstihuvi,
mis A. Kuusikut kannud, on edasi kandunud
ka lastesse, sest ta teine tütar tegutseb samuti
loovkunstnikuna, on õppinud maalikunsti „Pal-
lases“ ja Viini kunstiakadeemias.

Ah, ta aimab juba mis see tähendab! Vahet saanuks aga sedagi vältida, kui rahvas hoidnuks ühte, tundes end ühise perena? Need olid küsimused, mis tekkisid nüüd ja milleledele Mart ei leidnud oma tegevust õigustavaid vastuseid.

Aga siis levis nagu kulutuli kõigi põgenike seas teade: Saksamaal on revolutsioon, saksa väed lahkuvad Baltimaalt, kus nüüd parunid haaravad võimu enda kätte. Oli selge kõigile, et nii see olla ei tohi, parunitelt tuleb võim ära võtta, töörahva vabastamine peab algama Eestist!

Rutuga tõttasid nüüd kõik kodumaad päästma. Martki mitte viimasena. Rong, mis pidi teda tagasi kodumaale viima — nüüd kui vabastajat — liikus talumatult aeglaselt ja pikad peatused jaamadeges tegid ta otse haigeiks. Pigistades kõvasti peos püssi külma rauda valdas teda ainus mõte: isamaa. See isamaa, mida ta ihkas vabastada.

Ent jõudnud üle piiri, ei kohatud kuskil parunite vägesid, oli vaid üksikuid eestlastest koosnevaid väesalku, kes kehvalt varustatuna siiski meeleheeditlikult vastu panid, taganedes ülevõimu eest samm-sammult; oli langenute seas koolipoisse, vanureid... Ent „vabastajat“ vägi oli segu kõigest Venemaa arvukaist rahvustest, need olid kui mäljased hundid, kes tungisid igasse uude külla neelamis-isus ja verejanus, hoolimata kohalikest elanikest, hoolimata kõigest muust pääle enda. Nii nihkuti aegamisi edasi sinnapoole, kus asus ühes külas — Piirimaa talu. Saab ka sellele osaks sääranne häving? See pani Mardi mõtlema. Olles ammugi kuulnud jutte eesti omast valitsusest, kellel pole midagi ühist parunitega, leidis ta neile kinnituse tuntud nimesilt, kui nad olid jõudnud juba naaberkülla. Ta kuulis, et vend Jürigi pidavat võitlema neis vägedes, kes nende eest taganesid, ja veel paljugi muud, mis lõplikult avas ta silmad tõe nägemiseks. Ta oli lootnud tulla vabastajana, ent osutus vallutajaks — ta oli taas eksinud, patustanud isamaa vastu...

Olles määratud öisele vahipostile, võitles Mart oma viimase võitluse iseendaga. Siin tundis ta igat teeharu ja metsatukka; vaid siin võib ta tähelepanemata pääseda teisele poole, et teha hääks oma senised eksimused — kas vabastades isamaa või ohverdades enese. Kas nüüd või ei kunagi? Ta võitis enese... ja läks.

Kellegagi kokkupuutumata pääsis Mart läbi rinde, mille ju tõeliselt moodustasid vaid siin-sääll tükati asuvad väeosad, ning jõudis pimeduse varjul oma endisesse kodukülla.

Seadnud sammud endise isamaja suunas, ta üllatus, leides selle õue umbetuisanuna ja ukseid suletuna. Ehkki ta teadis, et vend on sõjaväes ning ema kalmistul isa kõrval puhkamas, hämmastas teda nüüd ometigi talu mahajätus, mis suurendas ta kurbust hinges...

Naabril Mäeperes aga vilkus aknast tulekuma ja sinnapoole pöördus Mart, olles tüki aega tammunud mahajäetud talu õues, meenutades siniseid õnnepäevi minevikust.

Väikese suitseva lambi valgeli istuv tüdruk tunnistas tulijat pisut aega ja hüüatas siis rõõmsalt:

„Näe, see oled ju sina — Mart!“ Ta oli ära tunnud kunagise mänguseltsilise ja sõbra, hoolimata aastatepikkusest vahemaast. Tullis Mardi juure, kes seisis üllatusest sõnatuma, raputas ta noormehe kätt ja surus ta istuma. „Ometi viimaks tulid,“ rõõmustas ta ise „ootasin sind ammugi.“

„Sina — ootasid?“ kogeles Mart hämmastunult.

„Jah, kunagi ei suutnud ma uskuda, et jäänuksid isamaale ärakadunud pojaks. Nüüd sa siis tulid“, rõõmustas tüdruk taas.

„Ei tea aga, kas jään siia“, kiusas Mart mingi vana vimma ajel.

„Milks siis mitte? Praegu vajab isamaa igat poega, igat meest.“

„Kena isamaa!“ tegi Mart grimassi. „Kus mul ei ole jalatätki maad. Piirimaa jäi ju Jürile“, lõpetas ta kibedusega.

„On sinu jaoks teisigi talusid pääle Piirimaa“, arvas tüdruk.

„Näiteks?“ ei saanud Mart olla uudishimuta.

„Näiteks — kasvõi — Mäepere.“

„Sa ei taha sellega ometi öelda...“ kogeles Mart.

„Just seda ma tahan“, kinnitas tüdruk. „Mäeperes puudub mees, kes kaitseks neid maid ja... ja ma poleks oodanud su tagasitulekut, poleks ma — sind armastanud.“

... „Oli vist suur rumalus minust minna tookord kodukülalt“, arvas Mart tüki aja pärast, istudes tüdruku kõrval, kellele oli jutustanud oma seniseid elamusi. „Sellest kõik pahandus tuligi.“

„Tules selgib kuld kannatustes inimhing“, arvas õnnelik tüdruk. „Nüüd aga jääd siia — kodumaale.“

„Kuhu peaksin veel minema“, nõustus Mart. „Kuule nüüd: need on tõesti eesti mehed, kes tungivad pääle. Ma pean rututama, et nendega ühineda.“

„Jah, mine ja — tule jälle tagasi!“ soovis tüdruk ta kätt surudes. Kui kerge oli nüüd Mardil! Kõik vahepäälne tundus vaid halva unenäona. Kui hää oli tunda jalge all vaba isamaa pinda ja seda kaitsta, kas või isegi seejuures langedes...

M. Suveste.

Kallistrates, kes oli ilusaim ja pikim kõigest kreeklasist, sai juba kohe lahingu algul noolest haavata ja tähendas surres:

„Mul ei ole kahju, et suren, sest olen kodunt tulnud siia Kreekamaa eest surema. Kuid ma kahetsen ainult seda, et suren, ilma et oleksin suutnud isamaa hääks midagi korda saata.“

Popsipoeg Mardu Jäätmaa.

II.

Sellest õhtust alates ei olnud Mardu Jäätmaa enam ükski, ei olnud kohtamised enam juhuslikud ega võõristanud Mardu talutütart, toda noorusaegade ja külakooli väikest kiusupunni. Talutütar ja popsipoeg — need olid väga kaugete aegade ja tagasipääsmatute piiride tagused mõisted, milliseid Mardu arvates tema ja Anne vahel ei olnud üldse esinenud. Need olid pigem pikki aegu kestnud ja kustki väljaspoolt päälesurutud lummutused, mille võimutsemiskirele oli tulnud nüüd loomulik lõpp.

Noil kevadõhtuil leidis Mardu ennast uuesti — tulevikku ruttava vaba ja julge rühklejana, kellel täna-homme ees otsustav ja kauakestev kohtamine eluga. Tema, Mardu, elu Jäätmaal ei pidanud kujunema sarnaseks isa möödunud eluga, aga tal on õnn astuda vana isa kõrvale ja liita selle kuld kallitele elukoolikogemustele niisama kalleid koolitarkusi. See on tugev jõud, mis paneb rinnad kokku elu ja tuleviku kujunemisega Jäätmaal. Ja see on kahe sitke rabakasvandiku jõud, mis vintse nagu sookask ja murdumatu nagu toomingaväät...

Päevad läksid. Ei küsinud Anne enam kordagi Jäätmaast, ei küsinud ka, kas Mardu on juba jooksnud praktikandikohta otsides mööda ärikontoreid, kulutanud kaugete sugulaste ja rikkaste-mõjuvate koolivõimude vanemate uksi, kas ta on lubanud mõnele libedakeelelisele parisnikule onupoja-kuupalka. Too kõik oleks liiga madal, liiga alandav Mardule ja Anne ei uskunud selle võimalikkust. Anne oli rahulik ja uhke popsipojale, kelles leidnud omale sõbra. Rohkem ta ei mõtelnudki.

Agas kui koolilõpul Riusakülas Suigusoode suurtalust korraldati vastuvõtt kahele elluastujale — Anne Suigusoole ja Mardu Jäätmaale, oldi juba külas ette rutatud ja vangutati päid.

— Vanasti andis ohvitseriseisus ühe-sama elupulga mõisnikuvõsuga, nüüd lubab keskkool sõbrutseda popsipojal talukasvandikuga, — kuuldus üteldavat.

— Eks elu lähe edasi, ikka kilades ja kerkpallitades — nüüd torkab keskkool popsipojalegi ohvitseriõlakud pintsakule...

Agas rohkem ei räägitud ega ennustatud — vaadati-oodati vaikselt ja imestades, mis sünnib edasi Riusakülas, kuhu oli asunud kaks koolitatud pääd. Tea, milleks nad õppisid, kui ei ulatu siiski kõrgemale elupulgale!? Kuhu küll maailm läheb-jõuab, kui maalegi asub tarkusekogujaid kõrgemaist koolidest! — Mida peaksid nad siin tegema? Ja mida too Annegi mõtleb, et mangus popsivõsule vastuvõtu-peo endaga koos? Küllap siin Riusa tagamaadel juhtub mõndagi!

III.

Riusakülas sündis tõepoolest mõndagi.

Tol suvel muutus Mardu isa Joosep Jäätmaa noorustarmukamaks, ta vana pää sirutus uhkenä püsti, kui ta silmitses oma popsikunnisel päikese vajumist rabamändide ladvastikku või astus Mardu kõrval, kord kirves, kord labidas kaenlas, üle rabanurkade.

— Teab, kauaks neid männijässakaid enam! vaatas ta pojale otsa.

— Teab! naeratas see mõtlikult. — Või nad leivaõnne on toonud, et vajaksid poputamist!

Joosep Jäätmaa vaatas enda ümber. Ainult peopesa ulatuses seda lagedat oligi, mida kratsides oli kogutud kõhu- ja kukrutäidist. Taamal igas küljes rabakõledus — tühi, kurb ja pruun. Aga kuidas ütleski kord Mardu koolivend — tulevane agronoom, kui külastas Mardu vaest sünnimaja — et rahapajad ootavad siinsetes rabades väljatoojaid... Ja Mardul on konti ning hakkamist — nagu oleks ta eluaja rühmelanud siin Jäätmaa popsikohas, Riusakülas.

— Sa tood siis raktorid meie rabasse? tahatis taat veel kord teada.

— Toome traktorid! kinnitas Mardu rõõmsalt.

— Mh! kõhatas taat. — Kust seda raha ikka nii...

Agas Mardu naeratas rahustavalt.

— Kui peabki tegema pisut laenu — saab ju preemiast ja uudismaal kasvab vili häa.

Ja selgi päeval puhastati popsikohas uut maalagedat.

Seni ei olnud Joosep Jäätmaa märganud oma koduehituste kitsust. Ent nüüd, kui õienas uudismaal päikesevarjuks käe silmle, tundus talle, nagu istuks sääl kaugemal õue ja avardunud põllumaa keskel ainult küürakas hall konn ja vestleks paari vähema tõvemärki-des sugukondlasega. Joosep Jäätmaa nagu kohkus sellest tähelepanekust; käsi langes väsinuna alla ja uurivalt silmitses ta töödrühmavat poega. Kas märkab sedasama ka Mardu? Taadile tundus nüüd, nagu asuks ta alles praegu siia, Riusaküla rabarinnakule ja nagu tuleks nüüd hoolikalt silmitseda-kaalutella iga üksikasja. Kas sobib jätta oma tulevases kodus sedasteist nii? Või on parem teisiti? Hooned peaksid olema uued ja avaramad, vastavamad põldude paisuvaile mõõtele!

Vana narr! ühmas ta iseenele, meenutanud aastate-koormat, aga kopsis-hoolitses ometi edasi — loomisrõõmust ja ilumeelest. Ega ta teadnud-mõtelnudki, kellele-milleks. Ja vaikis.

Kuid vaikimine muutus nüüd raskeks. Kuski sügaval hinges ärkas uue jõuga nooruskirg, sundides vana suud lobisema salasoove.

— Mõttesin, rääkis Joosep Jäätmaa töö vahel pooleldi endamis, — mõttesin, et paljukes minulgi, vanal mehel, seda lõbu ja olemist siin oma uluall enam. Näe uue sauna ehitasin kui siia tulid, — uue ja valgeseinalise. Nüüd aastad vajutanud minu turja vimma, litsunud nõkku saunakutuse, värvinud mul juukseid halliks, saunaseinad — mustaks. Risud me mõlemad — ei õiget lusti enam!

— Eks ajaratas käi ringi, nõustus ka poeg.
— Käib ringi, muudkui ringi! Nagu igavene vurr! Ja roobilseb sult noorusjõudu just nagu sügistorm puudelt lehti. Võtab aga ära seda jaku ja kuraasi — ega teda otsa pane enam keegi. Tulid siia rabamändide ja laukasoode vahele. Ei suutnud mina oma eluajal luua neid uudismaid, millest unistasin noorena. Krunti oleks, aga kus need käed, ramm ja hakkamise-sitkus vanul päevil enam.

— Kui nüüd kahekesi panna kodule käed külge... katsetas Mardu kobamisi.
Vana silmis läigahtas.

— Kahekesi, jah! ühmas ta veidi segaselt. — Kes seda julgus uskuda-arvata! — Ei tänapäeval maa ole noortele suud mõõda. Neil tiivad kannavad — lendavad parematele sööda-maadele. Vana pangu aga siinsamas muld suu peale — ei tema pääse omal jalal kodupaiga mullavaevadest, hääd-kurjad kui nad ongi. Kõngeb, nagu langeb kokku vana saun.

— Küllap saunagi ehitame uuel! püüdis Mardu naljatleda. — Ja sinu tervis pole halb!

Ju see lipsas vnale südamesse, sest laupäeva-õhtul vaatles ta kaua saunakatust, kõndis nukk-ralt ringi ümber majakese, toetas õla vastu saunanurkagi — ei kõikonud küll, aga murelikuks tegi. Ja eluhoone katuse harjalt oli tuul varastanud jällegi õletuusti, tantsitanud selle põllunurgale ja visanud säääl pilla-palla, nagu polekski tol õlenutsakul tähtsust, nagu oleks see teeninud oma aja ja kuulus nüüd kõrvaldamisele. Oi aja kuriteravat hammast ja hoolimatust!

Küla ei teadnud, milleks talvetuiskudes hakkas tekkima Jäätmaade õuenurgale uusi palgiotsi, kuigi oli näinud isa-poega rahmeldavat päevi rabametsas. Aga Jäätmaad teadsid — nii isa kui poeg... Teadis kolmaski Riusakülas popside asja — Anne Suigusoo.

IV

Varakevadel, kui Jäätmaa popsiõuel lendasid rabedad kuuselastud, istus Anne vaigulõhnalistel palkidel, jälgides neile kante vooliva kirve nobedat kõlksumist. Päike oli laskumas. Hää ja kodune oli siin imetella tugev-sitke Mardu kätetööd.

Kaua vaigiti, nagu oodati midagi, kõneldi sõnatult tolles vaikuses iseenesega. Siis naeratas Anne.

— Mardu, nüüd usud ka sina, et siin on su pärispaik — rõõmuks, mureks, tööks ja huikamiseks? küsis Anne.

Mardu käsi peatus; poiss sirutas selga, vaatas rabarinnaku taha kaduvasse päikesesse ja asetas siis kirve palgile. Nüüd istus ta Anne kõrvale, ikka veel lausumata sõna.

— Nüüd usun! ütles ta lõpuks vaikselt ja tõsiselt. — Siit, rabadest, õhkub midagi sooja;

midagi seesugust, mida ei olnud varem ja millest ei saa enam vabaneda. See nõrgub üsna ümber südame ja pigistab säääl leebelt ja paitavalt, sundides töötama ja looma.

— Nagu rändlindudel, kes igal kevadel tulevad pikilt teekonnilt tagasi samusse kasvupai-gusse, vastas Anne tasa ja naeratas. — Hällist on see kasvanud verre. Sünnipaika sigib uus pesa.

Tükil ajal ei vastanud Mardu. Ta vaatas, kuidas päike läks magama rabade ja soosaarte taha. See oli siiski kaunis — too looduse võltsimatu lähedus. Ning madalmaadelt tõusis udu — röske küll, viljaorase ja inimestegi elujõudu sööv, kuid siiski alatinähtuna lähedane ja omane kogu ta leebes salapärasuses. Nõnda on sageli vaadatud siit, Riusaküla tagamaade popskodust, päikese puhkamaheitu, nõnda, alati nõnda on kerkinud ududki ja nõnda mässinud popsiõlde valgesse, röskesse vatti.

Järsku meenus Mardule uuesti kaaslane.

— Võõrad tuuled jahutasid verd! ütles ta nukralt. — Ei tahtnud tulla siia, Riusaküla rabarinnakule — põlatuna põlatud paika.

— Põlatuna?! imestas Anne. — Mardu, kes sind siis põlgab?

— Vaeseid põlatakse! vastas Mardu tahtmatult, kerge sapp hääles. — Arvasin, et sinagi noorena ja nüüdki veel...

— Mardu! katkestas Anne, jäädes vaatama ta silmi. — Hoolsus on vaesuse vaenlane ja Riusaküla ega ta inimesi ei põlga keegi. Põlatud ei nokita, vihatuga ei tehta nalja. Ja siis järsku punastas tüdruk, kelmikus endisest veelgi tugevamalt silmis.

Sõnatult haaras Mardu tüdruku käed, tõmmates hapra olendi omale lähemale.

— Nii sa siis alati... tahtis ta ütelda, kuid jälle katkestas Anne.

— Mehed on ju — nad ei tunne kunagi õieti ega saa neist asja, naeratas ta, — ikka peab neid aitama õigele teele...

Parajasti siis, kui noored olid unustanud ümbruse ning istusid üsna tihedalt ligistikku, ilmus popsimaja uksele Joosep Jäätmaa. Silmapilgu seisatus ta säääl, vaatas palgivirna ja kiirustus siis teises suunas. Kiirelt ruttav vanake oli sirutanud selja tavalisest enam sirgeks. Käsi nihkus silitama üle näo, nagu oleks tarvis tõrjuda sääält kiusakaid sääseparvi.

— Vaata isa! naeratas Anne häbelikult, osutades järele eemalduvale taadile.

Mardu silmitses puhu vanakest. — Isa! hüüdis ta siis naeratades. Aga vana ei pöördunud. Päike, pooliti juba kadunud silmapiirilt, oli puudutanud liiga valusalt ta silmi — need olid muutunud märjaks. Pisut-pisut ainult! Seekord oli ta unustanud tõsta kätt silmle päikesevarjuks, kui silmitses enne ükselt noid rabamändi, milliseid ei ole varsti enam säääl uute hoonete taga.

— Lähen vaatan uue sauna aset! hüüdis ta üleõla, vaatamata tagasi, ja kadus maha varju. Rohkem kui uut sauna, nägi ta siiski kerkivat uut elu Riusaküla popsiõuel, nägi uusi avaraid hooned rabadest kistud lakkaviljaliste väljade keskel, tundis punastest katustest immitsevat värske värvi ja uue viljapuuaja kohal hõl-

Taani maanoor.

Noor ja maa — need on Taanis lahutamad. On tunne, nagu oleks maahing ja maaarmastus põllu ja loomade vastu edasi pärandatud ühes vanemate verega. Ei tahaks algul nagu uskuda silmi, nähes kevadel põllul last käpuli maas sorimas sõrmega mulda, et teha kindlaks, millal tõuseb oras. Kuid see on tema maailm.

Põld, külv ja koduloomad huvitavad taani maanoort palju rohkem kui muinasjuturamatud või lastekino alevs.

Noorte soove on rahuldatud võimaluste piires ja noori püütud maast-madalast jõukohasele tööle rakendada. Nii on jäetud noore hoolde kas nurgakene aiast või väiksem looma- või kodulinnupidamise haru talus.

Maanoored vanemais aastais võtavad endale sageli kasvatada mõne suurema kodulooma. Põllumajanduslikul näitusel võib tihitigi näha 13—14-a. poisikest talutamas rühma mullikaid või esitamas näitusekülastajalle suurt pulli. See paneb nagu jahmatama meid välismaalasi, kuid näitusekülastajad taanlased ei tee sellest suuremat väljagi. Kõige rahulikumad näivad aga päätegelased — pull ja noor peremees ise. Rahulikult ühesuguste sammudega, nagu kaks truid sõpra astuvad nad, saades publikult nii mõnegi ilusa aplausi. Näituselt kaasaantud diplom või kiituskiri jääb noorele edaspidigi rõõmuks ilusast päevast, ergutades teda veelgi hoogsamale tööle, lahendama suuremaid ülesandeid.

„Töö tuleb tõsta aukohale,” ütleb meie uus maksmahakanud põhiseadus. Taanis on see endastmõistetav ilma seadustetagi. Hääd tööline, olgu ta linnas või talus, on alati lugupeetud. Taanis ei saa kunagi tekkida arvamist, nagu oleks talutöö teistest töödest mustem ja alandavam töölisele. Seetõttu tunnevad ka töölisnoored endid küllalt iseisvatena ja on samuti preilid ja noorhärard kui kaanoored linnas.

Tallu, kus töötasin Taanis praktikandina, tuli paaripäevasele külaskäigule peremehe poeg. Jutuajamisel selgus, et ta töötas kodutalust mõnesaja kilomeetri kaugusel talu-

töölisena. Ja eelmisel talvel oli olnud võimlemisõpetajaks ühes suuremas rahvällikoolis! „Langenud vend!” ütlesime meie. Parastaksime või tunneksime kaasa. Taanis ei imestata selle üle sugugi. Rahvällikoolid erakoolidena maksavad õpetajaile palka vaid tegeliku tööaja eest. Pärast koolitalve lõppu on osa õpetajaid sunnitud otsima mõnda teist tööala. Ei peeta aga sugugi alandavaks minna õpetajakohalt tööle tallu. Üldse ongi kujunenud traditsiooniks ka talunoortel praktiseerida võõrais taludes. Seda võimalikult mitmes talus ja kaugemal kodutalust. Nii avaneb võimalus tutvuda laiemalt kodumaaga, näha ja hinnata uusi tööviise ja -võtteid, ning luua kaasnortega sageli edaspidiseski elus kestvaid sidemeid. Tõhusat tööd noorsoo organiseerimise kui ka üldise maakultuuri tõstmise alal on teinud Taanis rahvällikoolid. Iga taani maanoor peab oma pühaks kohuseks õppida talve rahvällikoolis, ja jällegi võimalikult kaugemal kodust. Kui siis tullakse kokku rahvällikooli suvipäevaks — kord igal suvel — algab nagu mingi rahvaste rändamine. Tullakse küll autodega, küll jalgrattail mitmesaja kilomeetri kauguselt. Tuleb noori, kelledele rahvällikool veel eelmisel talvel oli koduks, kuid näeb ka aastais, elatanud perekonnaisasid. Jäävad kitsaks säärasel puhul avaraimadki rahvällikooli ruumid. Tuleb paratamatult koostöö- kuid-loenguid pidada aias, või kooliesisel avaral platsil. Sinna puude alla asetatakse ka söögilauad kehakinnitamiseks. Vabas looduses lastakse laulu, haljal murul mängitakse mängu ning lüüakse tantsugi. Kõige selle koosviibimise hingeks on koolijuhataja, kes loomulikult peab olema väga häa organisator ja inimestetundja.

Tänu rahvällikoolidele, on taani noorsoos arenenud kõrgele kõlbluse ja aususe mõisted. Rahvällikooli-esisel platsil seisab lukustamatult sadasid jalgrattaid, ei ole riidehoius vastuvõtjat ega väljaandjat, igaiüks ise võtab oma. Pole aga vist kunagi juhtunud, et mõnel läheks midagi kaduma, või sõna otseses tähenduses — et midagi varastatakse.

Rahvällikooli-päevade puhul oli õhtul korraldatud kohvilaud — omadele ja võõrastele. Puudus pääsmete müük ja ka kontroll uksele.

Olid vaid laudadele pandud taldriku, kuhu iga osavõtja ise ilma igasuguse kontrollita pani määratud tasu ja paraja raha puudumisel võttis säält omaenda käega raha ka tagasi!

Kas võib olla veel paremat näidet aususest ja tõsisest hingekultuurist!? Meil pole rahvällikoolide liikumine leidnud pinda nii laias ulatuses kui Taanis. Täitku seda tühikut osaltki maanoorterigid oma tegevusega, õpetades noori armastama tööd, kõlblust ja ausust.

juvat õite lõhna, arvas nägevat kaht noort korraldamas siin käskäes. See oli unistus, mis elanud ta südames aastakümneid tagasi, mil asus siia noore mehena. Nüüd tegi see vanad silmad ja vana südame hellaks, sest rabamaastik ei suudä kalgistada igaveseks sooja hinge. Veel kord tõusis krobeline käsi silmle, häigas pilgu puhtaks ja aitas otsida toda suurvalu jõukas külaservas, kus kasvanud Anne Suigusoo, too naljakas talutütar. Õuelt palgivirnade juurest kostus siia, lagunenud sauna taha, noorte rõõmus naer. Selles helises uus elu ja uuesti muutus nooreks ka Joosep Jäätmaa süda, nagu oli Mardu Jäätmaa muuunud nooreks vana isa noorusunistused.

Lõpp.

Vanad teerajad...

„Mina olen siin juba natukene aega. Palvetasin ema haua ja siis... siis hakkasin nutma. Tead... tõepoolest, mitte kuidagi ei saa nuttu tagasi hoida, kui mõtlen, et ema on surnud. Ei tahaks järsku nagu uskuda, et kõik on nii. Ütle, kas sul on kahju, et vend on surnud?”

„Muidugi on,” vastas Eedi ja vaatas järve poole. Aga siis, et juttu teisale juhtida, targutas:

„Peipsi kaldal lõõtsub alati tuul. Isegi heinaajal, kui kodukülas pole tuuleiligi, puhub siin jahe tuul. Peipsil maru kohinat kuulutades meenuvad ikka rahvakirjaniku Liivi sõnad; kui seda metsa ees ei oleks. Kuid samas välgatab mõte, et metsa ei olegi ees. On vaid lai lagendik, küla põllud, ja kohe nende tagant algavad heinamaad, ja siis ongi Peipsi liivane rand, kuhu väga kergesti võib kolassid ära kaotada, kui just minna suvel kolassidega randa. Aga seni pole siia randa keegi kalossides läinud, seepärast pole ka keegi leidnud kaotatud kalosse.“

„Õpetaja kaotas kord kalossi,” tähendas tüdruk juba üsna lõbusalt.

„See oli siis, kui ta meid leeriajal järve ääres taga ajas,” naeris poiss.

„Ütle, kas sulle meeldis leeriaeg?”

„Jah. Väga kena oli.”

„Kas mäletad veel, kui käisime hulgakesi paadiga sõitmas ja kuis sa siis peoga järveveet suhu ajasid.”

„Ah-jaa,” ühmas poiss.

„Kas ka muud veel mäletad?” uuris tüdruk. „Mis sa ütlesid sel päeval, kui panid kividel mu jalgu kinni.”

„Vaat, seda küll ei mäleta,” vastas poiss. Aga siis, kui mõtles sellele päevale, lisas ruttu: „Siiski mäletan küll. Siis ma ütlesin, et kui sa kunagi kohtad üht ilusat tüdrukut... ja hakkad teda armastama, siis sa lähed ta eest tullegi, kui ta seda soovib. Teed kõik, mis on talle iganes häa. Need sõnad ütlesin ma...”

„Ja ise läksid punaseks, kui keedetud vähk,” naeratas tüdruk.

„Seda ma arvasin kohe,” ümises poiss. „Aga ma usun, et praegugi läksin punaseks.“

„Jah, tõesti! Aga mispärast sa alati punastad, kui minuga kõneled?”

Poiss vaikis. Vaatas mujale, tüdrukust mööda. Mõtles omi mõtteid, mis polnud su-

Pärast jumalateenistust hulkus Saarlase Eedi surnuaia tuhkjäs lumes. Ta otsis oma venna hauda. Järsku ta jahmus. Kuskiil nagu oleks keegi nutnud. Või püüdis poisi kõrv neid ebamääraseid häali tuule mühist järvel ja raagus puude sahinast? Ta kuulatas teravalt. Kindlasti nuttis keegi... ja üsna lähedal. Ta puuris silmad siia ja sinna, aga näha polnud päälle rabisevate raagude ja keerleva räitsaku hingegi. Aina pöösad ja pöösad. Vaata kuhu tahad, ikka sõredad, läbipaistvad pöösad ja nende vahel paks lumi, millest ulatasid napilt välja raud- ja puuristide tipud. Eedi oli küll kuulnud palju jutte vaimudest ja nende häälitsemisviisidest, aga seda ta polnud veel kuulnud, et keegi hakkaks suure tormi ja tuisu ajal keset riste nutma.

Pääd rohkem kaelusesse kiskudes sumas ta surnuaia Peipsi-poolsesse külge, kus oli rohkem kuuski ja lumi polnud nii sügav ning räitsakaidki keerles hõredamalt. Ta seisatas viivu. Müüriäärse risti juures põlvitas keegi.

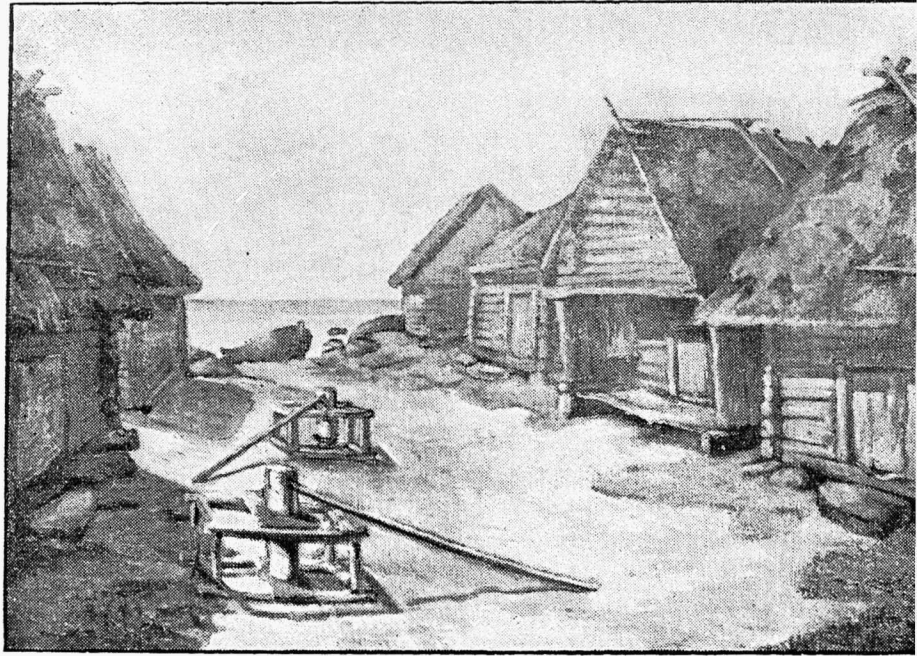
„Herta!” hüüatas poiss ja ruttas tüdruku juure. „Herta, sina siin!” Tüdruk tõusis püsti. Ta ei teadnud järsku, mis öelda. Oli rohkem üllatet kui ehmunud.

„Sina... Eedi...!” koeges ta lõpuks läbi pisarate ja vaatas poissi ülalt alla. Poiss näppis kindaid ja punastas.

„Kuulsin, et keegi nutab...” lausus ta siis nagu vabanduseks. „Tulin otse kiriku juurest siia, tahtsin vaadata venna hauda, aga puha täis on tuisanud. Mitte ei leia kättegi. Nii sügavat talve pole hulgal ajal olnud...”

Viivuks tekkis jutus paus. Siis, kuivatades taskurätiga õhetavaid põski, seletas tüdruk avameelselt:

H. LEPIK
„Ranna motiiv“

gugi seoses jutuga. Ka Herta mõtles hekte, enne kui sõnas:

„Aga ma tean küll, mis sul südamel kipitab. Sa oled armunud. Ja tüdruk ise hakkas naerma. Poisi suu tõmbus virilale muigele, veri hoovas kohisedes pähe.

„Sa narrid mind,“ lausus ta. Tüdruk muutus tõsiseks.

„Usu, ei tule meelegi,“ kinnitas ta. „kohe tõsiselt mõtlen nii. Aga see teeb mulle nalja, et sa oled nii arg.“

„Toh-oh! Arvasin ikka, et vallas polegi julgemat meest kui mina.“

„Mõnes asjas küll. Aga näiteks minuga... siis on sul süda kohe saapasääres.“

„Jah,“ nõustus ka Eedi. „Ma isegi ei tea, mispärast on see nii. Ma olen vahel küll mõtelnud, et kui... et...“ Rohkem ta ei osanud ütelda.

„Noh?“ küsis tüdruk naerdes. „Arvad, et ma ei tea mida sa mõtled.“

„Kas tõsi ikka?“ uuris poiss areldi.

„Muidugi! Sa ju ikka tahaksid vist küsida, et kas... et...“

„Eh, nüüd sa oled ise kammitsas!“ itsitas Eedi.

„Ma ei tea, kas sa ikka tõsiselt mõtled nii,“ hakkles nüüd tüdruk ja punastas omakorda.

„Küllap ma mõtlen, aga mis sellest kasu. Ega's kõik mõtted ja plaanid lähe täide.“

„Vahest mõni siiski“, julgustas tüdruk.

„Sa... õieti... mis me keerutame; sa õieti polegi minult küsinud, kas ma sind armastan... Aiva mõtled ja unistad. Lapsevitsku kuluks sulle anda. Suur inimene ja nii arg!“

„Herta!“ hüüatas Eedi. „Kuidas sa seda tead, et mina sind...?“

„Iseenesest arusaada. Aga sina näiteks ei märka kunagi, et ma võiksin samuti armastada ka sind.“

„Hm!“

„Ära ümmita! Kui sa tahad, siis tuleksin sulle naisekski.“ Ja naerdes vaatas tüdruk oma suurte tõsiste silmadega poisile otsa. See seisis paigal kui nott.

„Aga sellest ei tule midagi välja,“ ütles ta viimaks. „Popsipoiss ja mõisnikutütar.“

„Ära pilka siin midagi! Pole ma ühtegi mõisnikutütar. Isa samuti talunik kui iga teine.“

„Jah, vaata — ma tahaksin sind nii väga endale, aga see ikka ei sobi juba seepärast, et ma käisin mitu aastat teil karjas ja olin sulaseks.“

Tüdruk naeris lõbusasti.

Tuisus kuuldus samme.

„Herta! Herta, ae!“ hüüti. See oli vana Suurnõmme Jaak, Herta isa. Ta astus aeglaselt kabelinurga tagant oma naise haa poole.

„Ah, teie!“ ühmas ta, nähes Saarlase Eedit. „Tahtsin sinuga juba ammu kõnelda. Näh, tüdruk käib päälle, et kõnelegu mina. Ja mis sääil's ikki, kui sa asuksid meile... Mõtlen, et... mitte enam sulaseks. Küllap sa juba ise taipad. Sul need rajad ja teed selged ja tead isegi, et vanu radu on ikki kindlam käia kui uusi...“

Ja Jaak ise muigas kavalasti...

MAANOORED

Osa väljapanekuid Haapsalu põllumajanduse ja kodukultuuri näituselt. Vasakult: Sõrve, Ansekülla ja Vigala rahvarõivas.

Mei suurimad vanavarakogujad dr. Jakob Hurt, prof. M. J. Eisen ja suur hulk teisi on varisenud manalasse. Kuid nende elutöö, nende kogutud varavara on jäädvustatud tulevastele põlvetele. Tänu nende meeste ennastalgavale tööle on hävimisest päästetud ja vanavarasalvestesse kogutud määratud hulgad meie esivanemate vaimukulda.

Nagu nähtub vastavaist andmeist, on Eesti Rahvaluule Arhiiv maailma rikkalikumaid ja Tartus asuv Eesti Rahva Muuseum rikkalik, huvitavalt ja hästi korraldatud, mille üle on imestust avaldanud paljud välismaisedki teadlased. Ent üks, milles oleme maha jäänud teistest, eriti aga hõimurahvast soomlastest ja skandinaavia rahvastest, on koduehk kihelkonnamuuseumid ja koduvalla või kodukihelkonna uurimine.

Soome kodumuuseumides leiame töö- ja tarberiiistu isegi kiviajast. Õige sageli leidub Soomes veel talumuuseumi, kuhu on kogutud kõik esisade ja -emade ainealine vanavara ja mälestusesemed — tööriistad, tarberiiistad, pildid, rõivad jne.

Talumuuseumi Eestis ei tunda. Tuntud on küll kihelkonnamuuseumi nimetus, kuid tänini pole veel ükski kihelkonnamuuseum oma uksi avanud.

Maanoortel on seepärast paljude üldkultuuriliste ülesannete kõrval täita kodukohas veel üks äärmiselt tähtis ülesanne: koguda, alal hoida ja vastavalt järjestada

koduvallas või kodukihelkonnas leiduvaid kultuuriväärtusi ning jäädvustada kultuurielu sündmusi järltulevaile põlvetele. Samuti tuleb maanooril kaasa aidata kultuurilistele organisatsioonidele kultuuriväärtuste kogumiseks ja jäädvustamiseks.

Maanoored võiksid oma organisatsiooni juure ellu kutsuda väikesed kodukohta uurimisega tegutsevad organid. Nende päämisteks ülesanneteks oleks andmete ja materjalide kogumine kaasaegse kultuurilise ja majandusliku elu, rahva tegevuse ja huvialade ning tähtsamate sündmuste kohta. Samuti tuleks koguda andmeid ja materjale varasema elu kohta, nii kaugemale minevikku kui see on võimalik.

Kõigepäält tuleks kodumuuseumi koguda ümbruskonnas tegutsevate organisatsioonide aruanded ühes organisatsioonide arenguloo ja paljude piltidega organisatsiooni tegevusest. Samuti ka väljalõiked ajalehist kohaliku elu kohta, raamatud kohalikust elust ja igasugused ülesvõtted tähtsamaist sündmusist, eeskujulikest majapidamisist ja ümbruskonna ajaloolisist ning kaunimaist kohtadest. Kõik kogutud materjal peab andma kujuka pildi ümbruskonna kultuurilisest ja majanduslikust elust ning rahva elutingimustist.

Igast kihelkonnast on võrsunud suurmehi — avaliku elu tegelasi. Paljud neist on juba varisenud manalasse. Nende kohta tuleb koguda andmeid, jutustusi ja kui võimalik, siis koostada terviklik pildirikas elulugu. Sama tuleb teha ka praegu elusolevate kohta. Kui kodu-uurimistööd tehakse kihelkonna või valla ulatuses, siis on andmed vajalikud kogu kihelkonna või valla kultuuritegelaste kohta; kui aga kodu-uurimistöö piirdub väiksema ringkonnaga, paari-kolme külaga, siis tuleb elulugu juba koostada selles ringkonnas tegutsevate ja säält võrsunud kultuuritegelaste kohta.

Järgmisena tuleb koondada kodumuuseumi Vabadussõjast osavõtnute isiklikud mälestused ja kohalike kohtade vabastamiskäikude kirjeldused ühes rohkete fotodega, millest nii mõnigi on väga haruldane ja seetõttu ka vägagi väärtuslik.

Teiseks osakonnaks kodumuuseumis võiks olla noorte osakond. Noorte osakonda tuleb koondada kõik andmed ja materjalid noorte isetegevuse alalt. Ka kohalike noorte poolt loodud kunstitööd — maalid, joonised, diagrammid ja noorte loodud laulud, novellid, mitmesugused artiklid, kõnede konspektid; noorsoo organisatsioonide aja-

ODU UURIMAS.

kirjad leidku siin aset, samuti ajakirjades ja ajalehtedes ilmunud noorte kirjutuste käsikirjad. Noorte osakonda kuuluvad ka mitmesuguste võistluste tehnilised tulemused ja ülevaated nende arenemisest. Noorte osakonda koondatud materjalid peavad andma täieliku ülevaate noorte isetegevusest, nende arenemisest ja vaimse ning haridusliku tasapinna tõusmisest.

Noorte osakonda võiks koondada veel noorte uurimusi kodukihelkonna varasemast minevikust. Näiteks, millal ilmusid talutaredesse esimesed klaasaknad, millal asutati taludesse õunapuuaiad, peeti esimest korad jõulupuud, ilmusid rautatud vankrid jne. — kõik need on huvitavad andmed, milliseid seni aga üksikute kihelkondade kohta vähe olemas. Täiesti selged on andmed Rääpina kihelkonna kohta, kus rahvaluulekoguja „Mikko talo omanik“ Jakob Jagomann need avaldas „Rääpina kihelkonna ajaraamatus“ aastal 1876. Selles huvitavas raamatus toodud andmed kõnelevad, et alles 1800. aastal ilmusid Rääpina talutaredele klaasaknad, rautatud vankrid võeti tarvitusele 1830. aastal ja rautatud reed alles 1840. aastal.

Ka igasugused teated — noorte uurimised koolielust, kirikuist, teoorjusest ja talupoegade mässudest võiksid noorte osakonnas aest leida, kui neil uurimustel on juures märkus, et see või teine noor on koostanud vastava vanemat aega käsitleva uurimuse. Muidu võib nende andmete jaoks moodustada eriosakonna.

Igas kihelkonnas on olnud jõumehi, maa-arste ja igasuguseid muid isikuid, kelle ümber on põimunud legende ja muistendeid, samuti ka mitmesuguste paikade ümber. Legendid, muistendid, rahvanaljad, laulud, mõistatused, mängud jne., tuleb kõik kirja panna noorte poolt. Iga üleskirjutuse juure tuleb tingimata märkida üleskirjutaja nimi, kellelt, millal ja kus üles kirjutatud — alles siis on uurijail neist üleskirjutusist kasu.

Ka rahvatantsud on noorte ala.

1935. a. suvel toimus rahvatantsude alal üle riigi põhjalik järjekorjandus ja selle tulemuseks oli, et avastati 9 senitundmata rahvatantsu, rohkem kui 30 varianti, üle 60 rahvatantsuviisi, rahvamänge ja katkendeid. Kuigi see järjekorjandus toimus põhjalikult, on siiski veel teadaolevail rahvatantsudel tundmata mitu varianti. Näiteks on andmeid, et õigel rahvuslikul „Vändra

Nii jahvatati muiste! Käsikivid Lihulast, olid välja pandud kodukultuuri näitusel Haapsalus.

polkal“ on veel paar uut varianti, milliste avastamine jääb kohalike maanoorte tööks.

Järgmise osakonna moodustagu esemed ja materjalid. Siia kuuluvad vanasti ja nüüd tarvitusel olvad töö- ja tarberiistad, nende mudelid, igasugused kavadid, diagrammid, põllumajanduslike katsete tulemused, kodukäsitöö-esemed ja vastav kirjandus.

Taludes on palju vanemaid ja haruldasi raamatuid, millised tulevad koguda kodumuuseumi, kus need alal hoiduvad, kuna eraisikute käes võivad need üsna hõlpsasti kaduma minna.

Täiesti eriosakonna võiksid moodustada igasugused kollektioonid taimedest, putukaist, liblikaist, topised lindudest ja vähemaist loomist. Siia osakonda tuleb koondada ka ülestähendused lindude mineku ja tuleku kohta, üksikute taimede tärkamise, õitsemise ja seemnete valmimise kohta; samuti võimaluse korral ka temperatuuri ja sademete ning õhurõhumise kohta teatud paigus (kodukihelkonnas). Ülesmärkimisi tehtagu aga järjekindlalt igal aastal.

Kodu-uurimine on huvitav ala ja see cotab tarmukat maanoorust oma tegevusväljale.

Ernst Tammsoo.

Üks pühapäev.

Oli külm selge talvapäev. Üks selliseid päevi, mis sinavas taevas särava päikesega meenutavad kevadet. On küll veel külm ja päikese soojus ei sulata lund, ent ometi on kõiges juba mingi ilu ja ootus, nagu kaugel aim kevadest — on veebruar, viimne talvekuu.

Maret tuli laudast lõunaseilt talituselt. Eelmisel päeval oli poeginud üks lehmist, ja Maret naeratas veel praegugi, meenutades väikest punasekirjut vasikat, kes joomisega veel hästi toime ei saanud. Kui kena ta on! Selle jütaksid nad kindlasti eluloomaks, kui mitte Eedu... Nojah — räägi aga hundist, kohe on ta karjas; mõtle venna pulmadele ja ennäe, tulevane vennanaine sõidabki õue. Noor säravate silmade ja punaste põskedega tüdruk on see, kes sõidab väravast õue väikesel saaril, hobusel kurinadki kaelas, nagu tuleks kosja.

„Tere Maret!“ hõikab ta hobust peatades. „Kas Eedu kodus?“

„Tere jah! Ei teda kodus ole.“

„Kuhu ta läks?“

„Unemaile! Kas tulid kosja või?“ naerab Maret.

„Kuhu?“ küsib teine pisut jumenedes.

„Ära tühja päri, lase hobune rehe alla ja tule sisse sooja!“ Ning Maret ise ruttab tuppa. Kolistades lüpsikuga hõiskab ta voodis pikutavale vennale:

„Eedu, mine välja, sulle tuli külaline!“

„Mulle?“ küsib see uskmatalt.

„Sulle, kui ma ütlen. Helmi, noh!“ kiirustab õde. „Mine kutsu ta sisse, ma katan laua.“

Vend kiirustab nüüd välja, kuna Maret muheldes asub lauda katma. Ta nagu teadis, et tuleb külaline, kui küttis ennist ahju ja küpsetas värskapiimast küpsiseid.

„Nagu aimasin, et tuled“, tähendab ta külaliselegi, kui see Eeduga tuppa tuleb.

„Tulin koolimajja kogust raamatuid vahetama ja siis mõtlesin, et tulen teilegi.“

„Aga eile õhtul pidule ei tulnud“, uurib Eedu.

„Ei. Kas sina käisid?“

„Jah, ootasin sääl kella kaheteistkümnenni sind...“

„Siis leidsid teise“, nokib Helmi.

„Ei, tulin koju“. — „Ei usu; valetad!“

„Ausõna; küsi Maretilt!“

„Maret, millal Eedu koju tuli?“ pöördub Helmi nüüd Maret'i poole. „Kas oli kaksteist?“

„Kus ta kaksteist!“ tõrjub Maret kummalise tõsidusega. „Küll oli kaks või enamgi. Mul oli juba mitu hääd und magatud.“

„No kuule nüüd, sa valelik poiss!“ noomib Helmi.

„Ja mis mul siis ikka teha, kui te nii ühel nõul olete; Maret läheb õhtul juba viiest-kuuest magama... Aga vaat“, meenub Eedule midagi, „kompvekid, mis sinu jaoks otsisin, on alles. Kas nüüd usud?“ ulatab Helmile maiustustepakikese.

„Olgu siis, aga paha poiss oled ikkagi: võõrale ostad kompvekke, aga omale õele ei anna“, leiab Helmi laita.

„Eks sa siis anna!“ arvab Eedu.

Sellises lõbusas nokkivas toonis asutakse lauda. Maret perenaisena hoolitseb „vennanaise“ eest, et sel midagi ei puuduks, sest jääb sel viimati kõhutäis poolikuks ja sureb nalga enne kui jõuab koju — kus siis selle kahju ots, seletab ise. Eedu jälle arvab, et igaüks ei või olla ka jälle selline tünn kui Maret: aina kühveldab toitu sisse.

Helmi õigustab ühte ja teist, kiidab Maret'i vasikapraadi ja küpsiseid ning kohvi. Ning lõpuks peab temagi tunnistama, et on olnud tüna „tünn“ Eedu mõiste järgi.

Pärast sööki jätab Maret „noored“ omapääd — ta on nimelt Eedust mõned aastad vanem; ei salgagi seda, vaid toonitab naljatel-les igal parajal juhul, et „aastad toovad au“.

„Noorte omavaheline jutt muutub aga kohe tõsiseks. Eedu räägib pikalt-laialt oma kavatsusist talu korrastamisest, plaanitseb osa karjamaa ülesharimist niiduks, osa koguni põlluks. Helmi arvab, et kultuur karjakopliidki oleksid hääd. Siis seletab Eedu viljapuuaia laiendamisest, kusjuures Helmi otsekohe soovib tuua istutusmaterjali tema isakodust. Ja nii keerleb jutt aina Eedu talu — Mägila — ümber ja huvides.

Nad on ju ka alles teist aastat siin — Eedu koos Maretiga. Isatalu oli kitsaks jäänud, võõrasema sääl perenaiseks, isa peremeheks,

vendi-õdesid — poolikuid ja terveid — veel päüle nende. Seepärast siis siirdusidki nemad Maretiga välja. Natuke abi sai isakodust, natuke laenati, ja nii omandatigi väike Mägila, kus õdet-venda istusid täie innu ja armastusega tööle...

„Kas salajutud lõpevad juba“, naljatab Maret kõõgist tagasi tulles, „nii et minagi siia mahun?“

„Tule julgesti!“ arwab Helmi. „Eedu seletab oma tulevikuplaane ja talu korrastamist, küll see sindki huvitab“, ja tõmbab Maretit kättpidi enda kõrvale diivanile istuma.

„Ega tal muud juttu olegi jah“, arwab Maret. „Et see aga läheb teistele tüütavaks, ega ta sellest hooli. Aga vanasõna ütleb: „Suuga teeb suure linna, kätega ei kärbsepesagi.“

„Sedu Eedust küll ei või ütelda“, arwab Helmi.

„Arvad? No oota aga, ega see rist sinustki mööda lähe, mis mina temaga praegu tunnen, oi, oi!“

Eedu arwab selle pääle, et vanatüdrukud nagu Maret just teiste „nõelumiseks“ maailmas ongi, mille järele Helmi satub mõlemaga vaidlusse. Viimaks aga siirdub jutt jälle tõsisemale alale; nüüd Maretit ja Helmit vahel, kellel oli üksteisele nii palju seletada, küll karjast ja kangakudumisest, küll koduümbrusest ja kaugeist kohtadest. Eedu, tundes end jutust väljalülituna, võtab mandoliini ja hakkab seda helistama. Tasa, nagu arglikult, levivad sellest esimesed toonid, kuni sulavad kokku mingiks kurblikuks viisiks. Mõlemad neiduki jäävad seda kuulutama, katkestades vestluse.

„Eedu on matusemeeleolus“, sosistab Maret Helmile. See noogutab tummalt, ent säältsamas võtab mängija uued toonid. Need tõuse-

vad nagu üksteist taga ajades üha kõrgemale, nende tempo areneb üha kiiremaks... On mängi hoogne kaasakiskuv viis — jõuline ja võimas... Saavutanud kõrgeima haripunkti, üritab Eedu kaasalaulmist. Ta kõlav tenor kostab hämarduvas toas erilise soojusega; selles tundub samuti nagu mänguski ihka ja jõudu.

„Aidake siis ometi laulda!“ lõpetab Eedu viimaks laulmise ja mängu. „Kui kaua ma üksit leulutan!“

„Polnud varem seda kuulnud“, vabandab Helmi. „Mängi midagi tuntumat.“

„Olgu“, nõustub Eedu, ja tõmmanud pillil paar sissejuhatavat tooni, algab ta: „Ma noorusmaalt...“

Nüüd laulavad neiduki kaasa. Laul süttib, veetleb. Kui lõpeb üks, alustatakse taas teist, kuni Helmi lõpuks taipas:

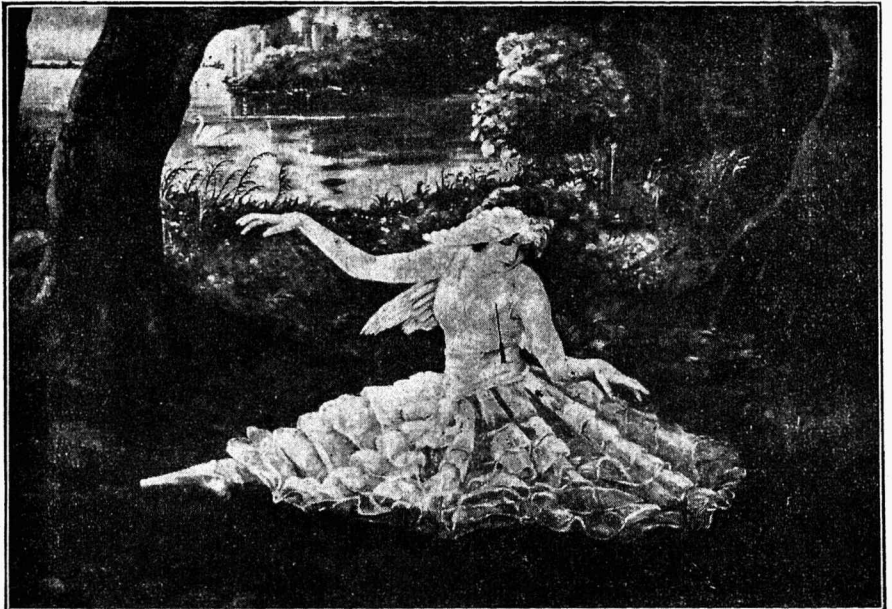
„Jumal, kui pime juba! Nüüd ma pean küll minema, muudu ei näegi enam koduteed.“

„Pole viga, küll siis näeb hobune“, arwab Maret, ja Eedu võib ju teejuhiksiki minna“, teeb ta ettepaneku.

„Aga sul sünn õhtused talitused...“ püüab Helmi tõrjuda.

„Mis neist; igapäev saan sellega toime, küll siis tänagi. Las aga Eedu läheb, kui tahab; võtku suusad kaasa, saab rutemini tagasi.“

Nii siis tehtigi. Maret seisis õues, kui Eedu istus Helmi kõrvale saani. Ta vaatas, kui nad väravast välja sõitsid; nägi, kuus teele jõudes tõusis Eedu hallis varrukas käsivars Helmi pruuni mantli pihale. Ta arvas seda nägevat süäl veel siiski, kui sõitjaist paistis vaid üha enam hämarusse hajuv tume täpp valge lume taustal — ja naeratas... õnnelikuna teiste õnne üle.

A. JURICH

„Surev luik“

Kaks linnulaulu

Meie eelkäijad, hallist minevikust alates, elades keset loodust, on armastanud liisi ja linnulaulu neis. Nad on lindude laulust aru saanud — neile sõnadki loonud. Meie maanoori kui esiisade väärilisi järglasi peaks see osa vanavarast huvitama.

Toon paar harilikumat linnulaulu sõnades, mida võiks koosviibimistel, püüdes järele aimata linnuhäält, kaunis huvitavalt ette kanda.

VARESE LAUL.

— Kaarel! Kaarel! Kaarel!	— Ahaa! Ahaa! Ahaa!
— Mis ta'ad? Mis ta'ad? Mis ta'ad?	Mul ka! Mul ka!
— Sul noorik? Sul noorik?	Saarlane! Saarlane!
— Ja-ah! Ja-ah! Ja-ah!	Kaarmast! Kaarmast!
— Kust tõid? Kust tõid?	— Ahaa! Ahaa!
— Narvast! Narvast! Narvast!	Või Kaarmast?! Või Kaarmast?!
	Paras paar! Paras paar!

KULDNOKA LAUL.

- Siuuu...!
 Tiidu Jaan teeb pulmad!
 — Kas tõesti? Kas tõesti?
 — Tõsi jah! Tõsi jah!
 — Kust ta võtab? Kust ta võtab?
 — Sakalast! Sakalast!
 — Keda võtab? Keda võtab?
 — Räägu Tiiu! Räägu Tiiu!
 — Kas on rikas? Kas on rikas?
 — Põhjatu rikas! Põhjatu rikas!
 — Kui vana? Kui vana?
 — Kakskümmend kaks! Kakskümmend kaks!
 — Oh sa kallis aeg! Eks ma ütelnud kohe:
 vanapoisid aru liiga lühikene, võtab naisukese üsna lapsukesel
 Kes pulmalised? Kes pulmalised?
 — Tartlasi, võrulasi, virulasi, järvakaid, pärnakaid!
 — Ah-ah-ah-ah-aa! Või pärnakad ka?!
 — Kõik mulgid, eht-mulgid, ubamulgid, kesamulgid, kamapütid.
 hõissa! Siuuu...!
 — Kas harjukaid ei kutsuta?
 — Miks mitte! Aasta pärast varrule!
 Siis tuleb harjukaid, saarlasi, sõrulasi, kihnulasi, muhulasi.
 Kõik puulased, kivipuulased, mudapuulased,
 kõik hiidlased, eht-hiidlased, ihuhiidlased, vesihiidlased,
 tolahiidlased, pärahiidlased,
 koltselõuamehed! Siuuu...!

P. Laugamets.

Noorte ülesandeid metsanduse alal.

Metsatoodetel on suur tähtsus meie põllumajandusele ja kogu maale. Metsi ei hoita praegu veel sugugi selliselt kui tuleks hoida rahvuslikku vara. Huvi äratamine metsa eest hoolitsemiseks on aga lähema tuleviku tähtsamaid ülesandeid. Seda tööd ei tule suunata ainult praegustele metsaomanikele, vaid eriti nooremale põlvemale.

Maanoorteringide üheks ülesandeks olgu noorte huvi äratamine metsamajanduse ja metsa pindala laiendamise vastu ning teadmiste ja oskuste andmine selleks.

1. Vanemaile poistele sobivad tööviisid.

a) Metsatükid noorte hoole all.

Metsanduse alal töötavatele noortele annaksid vanemad hoida tükikese metsa. Sellest saaks noor kõik tulud endale, aga ta peab siin tegema ise kõik tööd, nagu külv, istutamine, harvendus, metsaaluse maa kuivendus jm. Kõik need tööd tuleb teha asjatundja juhtimisel. Tarvisminevad seemned korjab ja taimed kasvatab noor ise. Taimede kasvatamine peaks seejuures olema nii ulatuslik, et jätkuks kogu talu tarbeks.

b) Kodutalu metsa korrastus.

Eelmisega ühiselt või eraldi võib tulla küsimusse hoolitsemine kogu talu metsa eest, eriti siis, kui on juba kindel, kes poegadest saab tulevaseks peremeheks. Tulevasel peremehel, kui tema ka ise seda teab, et saab tulevikus kasutada oma töö tulemusi, on suurem huvi metsa eest hoolitsemisel ja uue istutamisel. Suurepärane võimalus on nii mõnelgi pool lepavõsade metsastamiseks omakasvatatud kuusetaimedega. Valvatagu hoolega, et kuuseladvad pääseksid lepavõsast rikkumatult kõrgemale. Tulevase peremehe metsapindala laiendamise tööd ja metsa väärtus tuleks kindlasti arvata tema kasuks talu lunastamisel teistelt vendadelt ja õdedelt.

c) Puukool.

Need noored, kellel ei ole võimalust saada väikest metsatükki oma hoole alla, asutagu paari aari suurused puukoolid — tai-meiad. Puukool peaks päle tarbepuuliikide sisaldama ka ilupuid, kohalikuks tarviduseks. Ringi juhatuse hooleks jääks telimiste vastuvõtmine oma liikmete poolt kasvatatud taimede ja puude levitamiseks.

d) Metsatöö oskuste levitamine.

Neile maanoortele, kes juba nüüd ja hiljem peavad väljast teenistust otsima, lei-tagu võimalusi metsatööde saamiseks, kus

nad vastava juhatuse ja nõuande kaasabil areneksid tublideks töömeesteks metsanduse alal ja hiljem suudaksid iseseisvalt läbi viia metsahoiutöid, nagu külv, istutamine, taimede eest hoolitsemine, harvendustööd, kraavikaevamine loodimisplaani kohaselt jne. Seesugustel noortel võiks olla ka väike puukool, niipalju maad ikkagi leidub.

2. Kõigile — ka tütarlastele — sobivad tööviisid.

a) Külvi- ja istutuspäevad.

Algkoolides korraldatakse igal kevadel metsakülvi- ja istutamise päevi. Sama tuleks teha ka maanoorteringides. Siin on tööl suurem edu, sest kõik noored on vabatahtlikult innuga tööl, kuna koolis võetakse seesugust tööd pääliskaudselt ja hoolimatusega. Metsapäevi võiks korraldada igal aastal eri talus.

b) Matkad.

Tänuhulki teadmisi annavad igasugused matkamised metsas metsamajanduse otstarbel. Noored lähevad ühiselt metsa, kus eriteadlane kirjeldaks metsade koosseisu, mis-sugust materjali teatud metsast saab ja neid töösid, mis tuleks teha metsa parandamiseks. Säärasel viisil tõstetakse noor-tes kahtlemata huvi metsanduse vastu.

c) Looduskaitse.

Mõtlematu looduse hävitamine noorte hulgas on kahjuks harilik nähe. Tarvidu-seta kistakse kaselt tohtu, murtakse puude latvu, hävitatakse lindude pesi. Haridus- ja kasvatustöö kaudu tuleb noortele selgitada, et hävitamine teeb rahvamajandusele alati kahju ja seega ühtlasi puudutab asja-omast isikut. Kaastundmust looduse väike-lanike, eriti lindude vastu on tarvis arendada. Pesade ehitamisega soodustatagu nende elamisvõimalusi.

d) Käbide ja seemnete korjamine.

Tähtis tööala noortele on ka käbide ja seemnete korjamine enda tarbeks kui ka müügiks. Selles töös peetagu silmas ka looduskaitsest külge, et ei võetaks käbisid noortelt puudelt, millel ka üldse ei saagi väärtuslikku seemet. Õige oleks käbisid korjata ainult raumisele tulevailt puudelt. Seemnete korjamise ja müügi küsimus leidis käsitlust „Tõusvas Nooruses“ möödunud aastal.

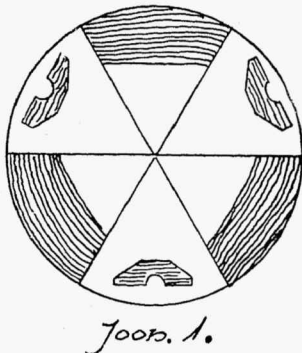
e) Koduümbruse kaunistamine.

Kui praegu on üle maa käsil kodude kaunistamine, siis siingi oleks eriline kohus

Kuidas valmistan endale suusad.

Niisama suure tähtsusega liiklemisvahendina kui suvel jalgratas on talvel suusad. Sadade aastate eest on suusad eestlaste juures olnud palju suurema tähtsusega kui praegu, samuti on tänapäevalgi suusad teiste põhjamaa rahvaste juures palju enam aukohal kui meil, kuna säääl tarvitatakse neid talvel harilike liiklemisvahenditena. Ka meil tuleks hakata nendele suuremat tähelepanu pöörama, kuna nendega liikumine säääl, kus ei ole teid lumes, on märksa kergem kui jala ja päälegi jõuab nendega rutemini edasi. Kui mees tunnis käib 5—6 km, siis sama jõukulutuse juures võib suuskadega libiseda 10—15 km tunnis.

Põhjus, miks meil suuskade kasutamine ei ole maad võtnud, seisab selles, et ei tun-

noortel kaasa töötada. See tööväli on väga suur. Istutada võib puid üksikult, rühmadena ja hekkideks. Istutamiseks tuleks tarvitada kodumaise päritoluga puid, sest need on küllalt kaunid ja istutamiseks kõlbliku materjali on kergem saada.

e) Katsetamine.

Eelmistele lisaks võidakse teha metsamajandusele lähedasi katseid, mille eesmärgiks oleks edendada talutarviduseks minevate puude otstarbekohasemat kasutamist. Näiteks kuiva ja märja küttepuid soojuse andmise võime võrdlemine ning katsetamine ahjude juures, kuidas hoida ukseid lahti, et ahi annaks kõige rohkem sooja. Seesugused katsed huvitavad noori kindlasti.

Tegevuse juhtimine.

Töös tuleks kaasa tõmmata kohapäälseid metsaametnikke. Maatulunduskonsulentide, maanoorteinstruktorite ja aiandusassistentide abi tuleks samuti ära kasutada. Maanoored võivad hää tahte juures metsamajanduse alal paljugi ära teha, ja seda rahvamajandusele kasulikku tööd tuleks kõigiti soodustada.

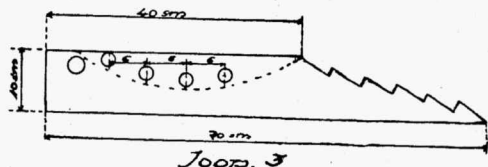
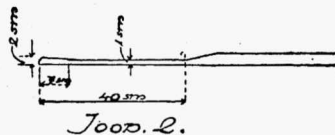
ta õiget suuskade valmistamise tehnikat ega korrashoidu. Alljärgnevalt vaatame tuntud soome suusameistri Sipola juhiseid suuskade valmistamiseks, mida viimane vastavil kursustel Eestis on edasi andnud meie kaitseliitlaste ja metsameeste perele.

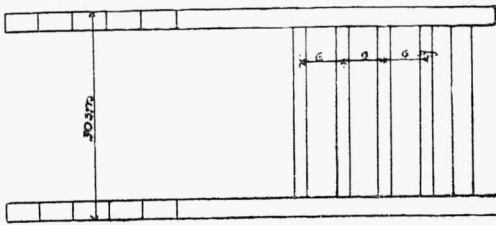
Korraliku ja hää suusa eelnõudeks on hää suusapuu, milleks sobib kõige paremini lahe, sirgetüveline kask, mille läbimõõt rinna kõrguselt on 30—40 sm. Suusapuu langetatakse harilikult talvel, kuna siis saadakse hästi painduvad ja vastupidavad suusad; ehkki suvel langetatud puust saadakse kulumisele vastupidavamad suusad, on nad aga kalgid ja kergemini murduvad.

Suusapuu lõigatakse 25—30 sm pikem kui valmistatav suusk, kuna pakk kuivades otsast lõheneb. Suusapuu tuleb alati lõhestada nii, et suusa põhjapoolseks jääks puu pinna poolne osa, mis on väga tähtis kaardumise vältimiseks ja põhja ühtlaseks kulumiseks. Joon. 1 näeme õiget suusapaku lõhestamise viisi.

Suusapuu tuleb eriti hästi kuivatada. On soovitatav, et puu oleks mitu aastat seisnud, kuid võib suuski valmistada ka puust, mis on enne suuskade valmistamist kuivanud 5—6 kuud, sellest pool välis- ja teine pool sisekuivatises. Pärast lõplikku suusapuu kuivatamist tuleb see uuesti mõneks päevaks tuule ja väikese niiskuse kätte viia, kuna alles siis võtab puu oma lõpliku kuju ja sellest valmistatud suusk ei kumerdu ega kaardu kunagi.

Suusa voolimisele asudes tuleb kõigepäält suusapõhi ja küljed tasandada ning õhendada nina nõnda, et see eest jääks 2 sm paksuseks, siis õheneks kuni 7 sm kaugusele ja oleks säält 1 sm paksune, missugune paksus kestab kuni 33 sm kauguseni; seejärel läheb suusk paksemaks (vaata joon. 2). Suuskade ninad hautatakse kas aurutorus või kuumas vees õhendatud osa pikkuselt nii pehmeks, et neid oleks võimalik painutada,

Joon. 4

ning seejärel asetatakse nad selleks valmistatud painikusse (joon. 3—4) painduma.

Painikus kuumutatakse suuski otsekohe kas tuel või kuumas kohas senikaua, kui need on painikus juba loksuma hakanud ja värvilt veidi pruuniks tõmbunud.

Lõplikule suuskade viimistlemisele asudes tuleb pärast painutamist põhi ja päälmine külg siledaks hõõveldada ning lõpuks välja lõigata suusa laius nina laiuse järgi. Harilik 240 sm pikkuste suuskade juures võetakse nina laiuseks 8 sm, keskel 6,8 või 7 sm ja kannast 7 sm, nagu näeme joon 5.

Pärast külgede voolimist hõõveldatakse suusa põhja põhjarenn, mis peab olema kumera põhjaga, 15 mm lai ja 3 mm sügav ning algama 40 sm ninast tagapool.

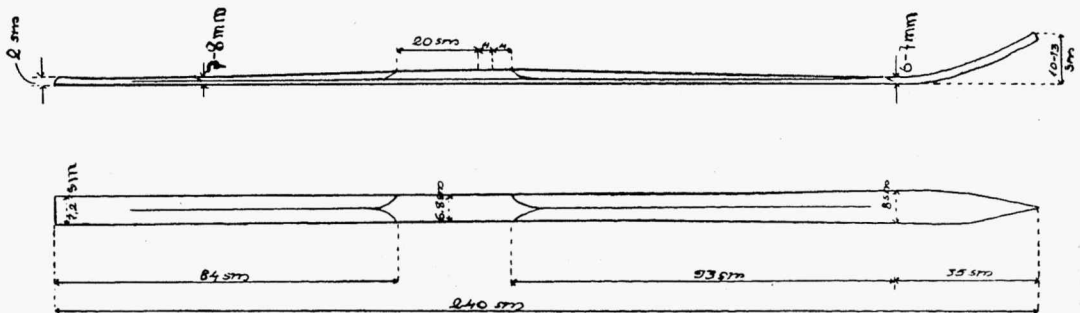
Edasi viimistletakse suusa päälmine pool. Esiteks hõõveldatakse jalgade koht 3 sm paksuseks; siis õhendatakse suusa ni-

na poolt nõnda, et see õhemast kohast jääks 6—7 mm paksuseks. Kannapool õhendatakse samuti, kuni 7—8 mm kõige õhemast kohast. Harja laius võib piirduda 12 mm, kusjuures harja ulatus väheneb nii nina kui kanna poole, olles kõige õhemas kohas täiesti tasane. Hõõveldamine sünnib kumerapõhjaliste hõõvlite abil. Hõõveldamise järele puhastatakse nina ja kand lõplikult välja ning hõõrutakse suusapääle liivapaberiga, vahetvahel päälmist poolt veidi niisutades ja jälle tule lähedal kuivatades, kuni kõik tõusnud puukiud peenema liivapaberiga on kõrvaldatud. Suusa põhja viimistlemiseks hõõveldatakse teravad servad maha. Ilustuseks tõmmatakse suuskadele joonenaelaga 4 joont; esimene 7, teine 3, kolmas 10 ja neljas 13 mm servast.

Ülaltoodud mõõdud on võetud praktiliste kogemuste varal. Kased ei ole oma laadilt kõik ühesugused, seepärast ei ole eeltoodud mõõdud suusasepale alati siduvad. Õiged mõõdud otsitakse suuskade paindumise järgi valmistamise ajal.

Kui suusad valmis, asutakse tule juures või kuumas ruumis neid tõrvama. Seda toimetatakse senikaua, kui tõrva suuskadesse läheb. Kui soovitakse ka suuska läigitada, siis võetakse pimsskivi-jahu ja hõõrutakse tõrvane pind läikima. Ilusama läike andmiseks hõõrutakse välispinda polituuri-ga senikaua, kui on saavutatud soovitud läige.

H. Saar.

Joon. 5.

Tavaliselt mõeldakse et maailmavaade kujundatakse ainult tarkade raamatute lugemisest. See on ekslik arvamus. Elulise maailmavaate kujundamise aluseks ei ole mitte raamat, vaid elu ja töö. Raamat on täiendavalt kasulik, ta aitab elus tähelepanut selgitada ja põhjendada — kui teda õieti kasutada, teatud arvustusega; kui viimast ei osata, siis võib osutada raamatu mõju isegi kahjulikuks, eriti kui lähtutakse raamatust, mitte aga elust: üksipäini raamatu järele võib kergesti kujuneda nimelt eluvõõras maailmavaade, tööd ja tegu eksitav, pidurdav. Teo-inimese maailmavaade peab olema ellu ja tõsisesse võitlusesse rakendatav, elu-tööd hõlbustav, mitte segav.

K. Liidak.

Korralik voodi.

Kirjutasin päälkirja ja vaatasin kella. Arvutades tunde tulin samale otsusele, mida juba nii palju varemgi kuulnud — inimene veedab oma elust tervelt ühe kolmandiku magades. Seepärast pole sugugi tähtsusetu, millise puhkuse võimaldab meile voodi.

Kõigepeält peaks voodi olema ainult ühele inimesele, ja kui kahele, siis väga avar. Kitsas kaheinimese voodis magades võib tõustes olla palju enam väsinud kui voodisse minnes. Seda tuleb panna liigse kuumuse, higistamise ning vastastikuse tõuklemise arvele. Veel kahjulikum on lapse magamine täiskasvanu juures. Täiskasvanu kui tugevam, võtab lapse eluenergiast palju endale.

Voodikott peaks olema korralikust linasest, poollinasest või takusest riidest ja täidetud põhkudega. Selleks ei sobi heinad, mis annavad palju tolmu ja loovad soodsaid elutingimusi kimpudele. Voodis olgu kaks lina; ühe tõmbame kottile ja teise teki kaitseks. On ju palju kergem lina pesemine kui villase teki puhastamine. Sulgedega või põhkudega täidetud padi tõmmatakse üle padjapiürriga, mida vajaduse korral vahetatakse. Padja täiteks ei sobi riideribad ega muud räbalad, mis teevad padja tinaraskeks.

Voodipesuks tuleks puuvillasele eelistada linast kui kergemini pestavat, mugavamast ja ilusamat. Kootud villased tekid on eelistatavamad vateeritud tekkidest kui kergemad ja õhurikkamad ning seega tervislikumad.

Hommikul ärghes ei panda voodit kohe kinni, vaid tõmmatakse see hästi lahti, ava-

takse aken ja lastakse tuulduda, et eralduks higilõhn. Voodikott korraldatakse tasaseks, seatakse päale alus- ja päälislina ning tekk ja tõmmatakse üle valge või värviline kattekk, linasest või puuvillasest riidest. Kattetekkk pole ainult iluse, vaid see peab kaitsma voodi sisemust tolmu eest.

Soovitav on tingimata üks korda nädalas voodiriided ja -kott välja viia, kloppida ja tuulutada, et vabaneda tolmust ja lõhnadest.

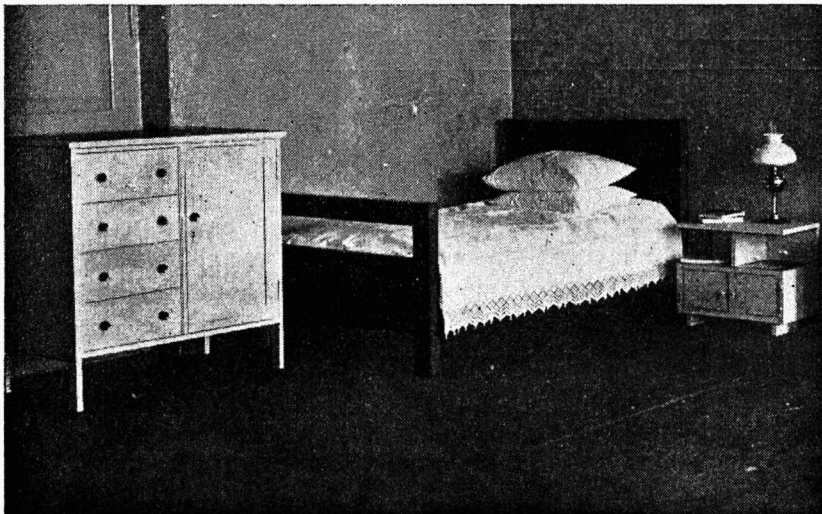
Endastmõistetavalt peaks iga voodi olema vaba söödikuist — kimpudest ja lutikaist. Kirpe saame hävitada just puhtusepidamisega ja tuulutamisega. Lutikaid hävitame keeva vee, petrooleumi, bensiini ja leotatud türgipipra kauna seguga ning „Kadu'ga”.

Üldiselt kasutatagu voodit ainult öiseks magamiseks, mitte aga päevaseks tööriietes mõnulemis- ja lebamispäigaks.

Eespoolkirjeldatud vajalike esemetega varustatud ja hästi korraldatud voodi võimaldab meile tervislikku puhkust, nii et tõustes tunneme end värskena, häätujulisena ja töötahtelisena. Seda ei saada aga mingisugusest segipaisatud lebamispäigast, kust üks tuleb ja teine läheb arvestamata aega ja enda riietust.

Lõpuks veel mõni sõna voodist endast. Talutuppa sobiv moodne voodi on lihtsa joonega. Seesuguseid lihtsaid kuid kauneid voodeid on võimalised valmistama isna noored poisid, kui neid juhatamas vilunud puutöö konsulent.

H. Paglant.

Maanoorte poolt mööbli-valmistamise kursusel valmistatud magamistoa mööbel: voodi, pesukapp ja öökapp.

Sammaspool-sagedaim nahahaigus.

Dr. med. J. Vilms.

Kes meist ei ole kuulnud sammaspool-
lest? Mõnel pool nimetatakse seda ekslikult
ka nahakoiks.

Õige sammaspool ei ole külgehakkav. See on
naha välispinna põletik. Algab nahapunetuse
ja ümbrusest veidi kõrgemale kerkiivate punaste
kupladega. Peaaegu üheaegselt ilmuvad nahas
nähtavale ka suuremad või vähemad villikesed
ja villid, mis täis läbipaistvat vedelikku. Üht-
lasi villikesed lõhkevad, nahk hakkab leemeta-
tama. Siis märg koht kuivab, millest tekivad
koorukesed ja kestendus. Nii näeme ühel ja
samal ajal kuplasid, vilikesi, koorukesi, leeme-
tusi, kestendust jne., mis on tüübilise ektseemi
pilt. Ühtlasi sügeleb nahk.

Sammaspool võib olla äge või pikaajaline,
noorel ja vanal, mehel ja naisel, igas ametis ja
igas kohas nahal. See avaldub mitmel viisil,
võttes sageli kuiva ja kestendava kuhu või esi-
nedes ainult väikeste villikestena või jälle hau-
dunud naha näol sõrmede ja varvaste vahel ja
mujal. Alati ta sügeleb.

Ektseemi kutsuvad esile paljud põhjused.
Üldiselt võib ektseemi tekkimise põhjused ja-
gada kahte liiki: 1) välised ja 2) sisemised.
Eeskätt tekib ektseem aga siiski sisemistel põh-
justel.

Välised põhjused, mis kutsuvad esile ekt-
seemitaolisi nähteid, on mitmesugused. Kõige-
päält pisilased ja parasiidid. Näit. täide, süge-
liste ja mõningate nahaseente mõjul võib are-
neda ka tüübiline ektseem. See esineb eriti var-
vaste ja sõrmede vahel või muus kohtades, kus
nahavoldid kokku puutuvad.

Igasugu põletavad ja söövd ained, näiteks
seebikivi, lõngaõli, sublimate, tärpentiin, kar-
bool, lubi jt., mis mõjuvad nahasse kas järsku
või pikkamisi, võivad nahka mitte üksi põle-
tada, vaid tekitada ka ektseemi.

Sisemistest põhjustest etendab pärvus
väikest osa. Ainult juhtumeil, kus on tegemist
jooksvahaigetega, paksude inimestega ja sise-
näärmete pärvusega — on võidud tähele panna
sagedast ektseemi ilmumist. Seevastu igasugu
põletikud, välised või sisemised sooltes, kopsus,
suguelundites jne. võivad olla ektseemi põhjus-
teks. Isegi üksainus hambajuurikas, mis kõdu-
neb päältnäha päris süütult lõualuus, võib olla
ektseemi tekitajaks! Kõhurikked, kõhukinni-
sus, halb seedimine, soolteussid, samuti närvili-
sus ja üldväsimus võivad olla põhjuseks.

Kõige huvitavam aga on see, et eelmainitud
sisemistel põhjustel, sageli aga päris tundma-
tute tegurite tõttu vastab inimese keha tühi-
paljale ärritusele välismaailmast ektseemiga.
Terve inimese juures seda ei juhtu; kellel aga
on sisemine kalduvus ektseemide suhtes, sellele
võib see tekkida igast tühisest asjast.

Näiteks on inimesi, kes ei kannata mõnin-
gaid kõige harilikumaid arstirohte: jodofor-
mi, sublimate, kummeliteed, aspiriini (palaviku-
pulbreid), jooti, parafiini, tõkatit, hõbedasooli,
lakke, seepi jne. Seesuguseid aineid on juba
tähele pandud umbes 70, mis kutsusid mõnel
inimesel välja ektseemi. Samuti rida taime,
muidu päris süütuid, nagu kummelid, lina,
kaer, priimula, aaloe, nelgid, sibul ja teised
— kokku umbes 54 taime. Pääle selle mõned
puuliigid (14 liiki). Edasi harilikud toidud.
Mõni inimene ei või süüa maasikaid, vähke,
kala, pärmi, mune, kanalihat, piima jne. Isegi
harilik toortoit kutsub mõnikord esile ektseemi.
Ka mitmesugused poeriided — pluusid, kleidid
oma mitmekesiste värvidega võivad põhjustada
ektseemi. Kõigil eelmainitud kordadel võib kah-
julikku ainet olla imevähke, kuid kehale on
neist küllalt, et ektseemi välja kutsuda! Seda
nimetatakse keha tundlikkuseks mõnede
ainete vastu. Tavaliselt on see ektseemi tähtsa-
maid põhjusi. See esineb aga ainult ektseemi-
haigel, mitte tervel inimesel.

Mis puutub ektseemi ravimisse, siis sünnib
see põhjuste kohaselt ja on kindlasti arsti ning
pääleegi eriteadlase asi. Tuleb leida põhjused,
need kõrvaldada — ja ektseem kaob iseenesest.
Ka salvid parandavad päältpoolt, kuid ei hoi-
a uuesti väljalöömise eest. Ägedad ektseemid, s.o.
värsked ja leemetavad, vajavad pehmeid boor-
happe-kompresse, boorhaput tsinksalvi jm.; kui-
vad ja vanemad ektseemid rasva-, tõkati-,
väävli- jt. salve. Siin ma ei anna meelegra-
repte, sest igakord tuleb harilikult salvidele eri-
koosseis määrata ektseemi välimuse, haige va-
nuse, haige naha vastupidavuse jm. seisukohast.
Mis aga iga inimene ise võib ektseemi puhul
teha, on — nähtavate põhjuste kõrvalda-
mine ja kiire eriteadlase poole pöördumine.

Vanameister A. H. Tammsaare 60-aastane.

Möödunud kuu lõpul sai 60-aastaseks meie psühholoogilise romaani ja novelli silmapaistvam arendaja ning võrdlematu maaelu kujutaja meie kirjanduses — Anton Hansen-Tammsaare. Juubeli puhul sai kirjanik rohketel õnnitlustel ja kingitustel osaliseks. Ta valiti Albu valla esimeseks aukodanikuks.

Tammsaare on pärit Järvamaalt, Järvamadre kihelkonnast, Albu vallast, kus sündis Vetepere külas, Tammsaare-Põhja talus peremehe pojana ning valmistus advokaadikutsele Tartu ülikooli õigusteaduskonnas. Ülikooli astus Anton Hansen 1907. aastal, kuid varsti ta haigestus, oli sunnitud katkestama õpingud ja sõitma Kaukaasiasse parandama tervist. Oli möödunud vaevalt aasta, kui Hansen tuli tagasi kodumaale ja asus elama venna juure Koitjärvele, kuid õpinguid ta enam ei jatkanud. Saatuse, kelle käemeheks oli luuletaja ja Tartu ülikooli praegune professor Gustav Suits, tegi Anton Hansenist kirjanik A. H. Tammsaare, keda praegu õigusega võime nimetada meie suurimaks kirjanikuks. G. Suits oli see, kes avastas Hanseni kirjanikutalendi.

A. H. Tammsaare rikkalikust ja kunstiküpest loominguist tõuseb „Kõrboja peremehe“, „Juudit“, „Elu ja armastus“, „Ma armastasin sakslast“ ja teiste silmapaistvate kõrval tipp-teosena kõrgele suur maaepos „Tõde ja õigus“, mis oma 5 köitega ja 2521-lk. mahuga meie ilu-

kirjanduse ulatuslikum teos. Eriti tuntuks on aga saanud laialdastes hulkades nimetatud teose esimene köide, ja mitte asjatult, sest see osa Tammsaare eluteosest on tõeline eepos maale, mullavaevadele ja maainimesele.

Pearu, Andres, Hundipalu Tiit, Kassiaru Jaska jt. — need on tõsielulised kujud „Vargamäelt“, üksikult Albu valla soosaarekeselt, kes oma rähklemisega, ärplemisega ja protsessimisega on valatud kunstivormidesse ja ulatuvad nägema nüüd kaugele üle soosaarekete kitsa ringi. Elu „Vargamäel“ ei hellita kunagi töötajaid, kuid „Vargamäe“ kasvatas karmi armastuse enda vastu; võitlus maaga, liigvetega ja soodega sundis säält põgenema, kuid kiskus jälle tagasi.

Tammsaare tunneb „Vargamäe“ südant ja hinge ja nendele on ta ehitanud monumendi — „Tõde ja õigus“. Kuid „Tõe ja õiguse“ vanad ja noored ei jää „Vargamäele“, Albu valla soosaarekesele, vaid ulatuvad kõikjale, kus on käimas võitlus maaga — tänamatu ja tõrkjas võitlus, mis ometi sisaldab suurt armastust. See armastus oma raskete vormidega ja elujõudu imeva iseloomuga on tugevam kui lihtne suhkurmagus armastus. „Vargamäelt“ paistavad kaugused, sinna kumiseb hellalt ja kumedalt kauge kirikkell ja paistab kiriktorn nagu igatsuste piksevarras, pannes „Vargamäe“ vanu ja noori filosoferima ja arutlema raskeid eluprobleeme, kiskudes noori avaramatesse tuultesse. Aga „Vargamäe“ suure võitluse kõva koore all on pehme süda, ja „Vargamäe“ armastus ei kustu.

A. H. Tammsaare oma „Tõde ja õigus“ 5. köites on prohvetlikult ette näinud Vargamäe jõe allalaskmise mõtte algatamise ja selle teostamise. Kuni seniajani aga kahjuks ei ole see Albu valla põllupidajate nii hädavajalik ettevõtte veel mitte tegelikult teostamist leidnud. Nüüd, A. H. Tammsaare 60. a. sünnipäeva puhul, on kohalikud põllumehed selle mõtte tõsisemalt omaks võtnud ja 30. jaanuaril A. H. Tammsaare auks endise Vargamäe kõrtsi ruumes korraldataval aktusel koguti allkirju vastavatele ametasutistele selles asjas esitatavale palvele.

„Tõe ja õiguse“ suurim tunnustus ja suurim tunnustus Tammsaarele, „Tõe ja õiguse“ loojale, on mälestusmärk, mis püstitati 1936. aastal kirjanikule Albu vallamaja ette. Ei ole tavaline nähe, et kirjanikule juba ta eluea vältel püstitatakse mälestusmärk — veel vähem tavaline on see nähe väikerahva juures. See on tunnustus, mis võib saada osaks ainult suurimale kirjanikule teose eest, millesse on valatud kogu rahva süda ja kogu rahva suurim võitlus.

J. Kaup.

Organiseeritud noorte tegevus.

Noorsoo-organisatsioonide nõupidamis-koosolek.

Haridusministeeriumi Noorsoo Osakonna korraldusel peeti Tallinnas 4. jaanuaril s.a. üleriigiliste noorsoo-organisatsioonide esindajate nõupidamiskoosolek, millest olid kutsutud osa võtma kõigi suuremate noorsoo-organisatsioonide esindajad. Ülemaalse Maanoorte Ühenduse esindajatena võtsid koosolekust osa ÜMÜ nõukogu liikmed P. Männik ja I. Tõrmaküla.

Haridusminister kol. A. Jaakson tervitas oma avakõnes kõiki koosolijaid ja selgitas neid põhimõtteid, mis on võetud aluseks meie noorsoo organiseerimisel. Noorsoo organiseerimise seaduse maksmapanemisel kerkis päevakorrale küsimus, kas luua üks ühine organisatsioon kõigile noortele või jätta noorsoo-organisatsioonid tegutsema senisel kujul. Esimene tee oleks olnud muldugi lihtsam, kuid pikemate kaalutluste järele asuti siiski seisukohale, et tuleb arvestada juba tehtud tööd noorsoo organiseerimise alal ja jätta alles olevad organisatsioonid.

Teiseks kerkis üles küsimus, kas organiseerida vabatahtlikult või sundkorras. Viimane moodus oleks olnud märgatavalt lihtsam ja sirgjoonelisem, kuid see oleks toonud riigile liiga suuri kohustusi ja rahalisi väljaminekuid, seepärast on esialgu jäänud vabatahtliku organiseerimise juure.

Raskusi on olnud töö korraldamisel sellega, et meil on noorsoo-organisatsioon, mis oma põhimõtteilt on sarnased. Nad on säärased, et nad võiksid liituda või vähemalt liidu luua. Raskusi on olnud ka koolilõpetanud noorte kaasatõmbamisega noorsoo-organisatsioonidesse. 60% meie noortest on veel organiseerimata. Haridusminister avaldas oma kõne lõpul lootust, et kokkukutsutud noorsoo-organisatsioonide esindajate kongress annab tõhusaid juhendeid selleks, kuidas asja edasi viia nii, et see tuleks kasuks meie riigile ja rahvale.

Noortejuhataja kol. J. Vellerind käsitles oma ettekandes põhjalikult küsimust, kuidas peaks arenema koostöö noorsoo-organisatsioonide vahel ja kuidas tuleks täita praegu sel alal olevad lüngad.

Noorsoo organiseerimine ja kasvatamine noorsoo-organisatsioonides on tunnustatud riiklikuks ülesandeks. Nii ei saa ükski noorsoo-organisatsioon noorte kasvatamise küsimust võtta ainult oma organisatsioonile uute liikmete hankimise seisukohalt, vaid ta peab lähtuma üldriiklikust seisukohast.

Iga noor vajab kõigekülgselt arenemist; seepärast peab organisatsioon, mis koondab noori, noortele pakkuma laiadasi arenemisvõimalusi ja kasvatust.

Tegevus noorsoo-organisatsioonides rajanegu noorte isetegevusele ja see olgu koolitööd täiendav ja jätkav.

Sisuliselt langevad meie noorsoo-organisatsioonid kahte suurde gruppi: a) mitmekesise tegevuskavaga organisatsioonid, nagu koolide, skautlikud ja kristiikud organisatsioonid, haridusseltside noorteosakonnad, Ü.E.N.Ü. ja Ülemaaline Maanoorte Ühendus; b) organisatsioonid, kus on esikohal enam või vähem kitsas tegevusala, nagu Eesti Noorte Punane Rist, Eesti Noorsoo Karskusliit, kirikunoored, spordinoored, tuletõrjenoores jne.

Võrreldes neid kahte organisatsioonide rühma näme, et mitmekesise sisuga organisatsioonide gruppi kuuluvaist on arenemud üleriigilised organisatsioonilised keskused, teise liiki kuuluvaist aga üldiselt ainult üleriigilised eriala-keskused, mis arendavad vastavat ala teistes organisatsioonides. Osalt on nende töö hästi välja arendatud. Juhul, kui nad endile loovad noorte-üksusi, siis on need teatud õppeüksused. On õieti otstarbekohane, et säärased eriala juhtivad keskused ei loo endile erikoondisi noortest, vaid arendavad oma ala juba olemasolevais teistes noorsoo-organisatsioonides.

Kummagi organisatsiooni-grupi iseloomulikke jooni tuleks veelgi süvendada, ning nii kaokski mille näiline noorsoo-organisatsioonide rohkus. Esimeses rühmas oleksid tegelikud noorsoo-organisatsioonid kuna erialakeskustele jääks vastavate alade üldine juhtimine ja korraldamine kõigis noorteorganisatsioonides.

Haridusministeeriumi Noorsoo Osakond on püüdnud säärast vahetegemist selgesti läbi viia oma määrustes. Õpilaste osavõtt mitmekesise tegevuskavaga noorsoo-organisatsioonidest on lubatud. Neid üleriigilisi noorsoo-organisatsioone on meil praegu 8. (Nende hulgas on ülemaaline Maanoorte Ühendus.)

Teise grupi organisatsioonidest on lubatud osa võtta ainult vanemal õpilastel ja nendega on võimaldatud koostöö õpilasorganisatsioonidel.

Kui lugeda otstarbekohaseks, et alasid juhtivad keskused ei loo endile noorteüksusi päälle õppeüksuste, siis tuleb püstitada nõue, et noorsoo-organisatsioonid looksid koostöö nende eriala juhtivate keskustega. Siis kaob ka neil keskustel mõte luua endale üksusi.

Kõneldes üksikute noorsoo-organisatsioonide tööd korraldamisest, ütles noortejuhataja Ü.M.Ü. kohta järgmist:

Ülemaaline Maanoorte Ühendus haarab peamiselt seda osa maanoortest, mis seisab juba väljaspool kooli. Selle organisatsiooni tegevus peaks tulevikus välja kujunema kahes suunas. Ühelt poolt on ta organisatsiooniline keskus, teiselt poolt aga eriala juhtiv keskus. Eriala juhtiva keskusena peaks ta looma koostöö kõigi koolides olevate noorsoo-organisatsioonidega ja skautlike üksustega. Tal endal aga tuleks eriti organiseerida küpsemat noorust.

Noortenõunik J. Maisma peatus oma ettekandes peamiselt kahe küsimuse juures: a) kuidas kõrvaldada lahkkelid noorsoo-organisatsioonide vahelt ja b) kuidas koondata eriti algkoolist lahkunud noori organisatsioonidesse.

Koostöö peaks arenema kahes suunas — horisontaalselt noorsoo-organisatsioonide vahel, näiteks skautlikud organisatsioonid.

Ü.E.N.Ü. ja ülemaaline Maanoorte Ühendus, ning — vertikaalselt, s. o. koostöö vanemale määratud organisatsioonide ja noorsoo-organisatsioonide vahel. Väga tähtis on ka, et juhid omavahel töötaksid koos leplikus vaimus.

Algkooli-lõpetanud noorte organisatsioonide lähedus edukamalt siis, kui anname neile lahendada uusi ülesandeid ja töid. Noor jääb noorsoo-organisatsioonist eemale seepärast, et viimane talle midagi ei paku — kõigegea ollakse juba tuttav. Tuleks noorte töösse sisse tuua praktilisi asjaid. Aegamööda tuleb noore huvipiirkonda kitsendada ühe eriala suunas, et teda mitte üleüllastada ja pääüiskaudseks teha.

Läbirääkimistel tunnistasid noorsoo-organisatsioonide esindajad referentide poolt ettekantud mõtted ja suuna õigeks ning organisatsioonidele vastuvõetavaks.

Ajaviidet.

Sädemete-sülitaja.

Seletage kaaslastele, et Teil on võime suust tuld sülitada. Seda muidugi ei taheta uskuda. Kustutage toas kõik tuled ja jätke kaaslased ootama, kuna ise lähete hetkeks välja. Tagasi tulles lendab Teil suust kõikide imestuseks sädemeid välja, nagu mõnel muinasjutuolevusel.

Väljas olles süüdate tikike taela hõõguma, mähkige selle ümber takku ja võtke tael esihammaste vahele. Hingake sisse läbi nina ja välja läbi suu. Väljahingatav õhk süütab takukiikesed ja need lendavad põlevate sädemetena pimedasse ruumi.

Trikki ettevaatlikult ja rahulikult sooritades on see täiesti hädaohutu. Hoiatada tuleb aga nende võtete eest, kus leegi saamiseks pursatakse suust välja mõnesuguseid kergestisüttivaid vedelikke, näiteks petrooleumi.

Ülesanded.

I

Kaupmees muretses endale 4 kaalupommi, millega oli võimalik ära kaaluda kõik täiskilogrammised raskused 1—40 kg-ni. Kui raske oli iga kaalupomm?

II

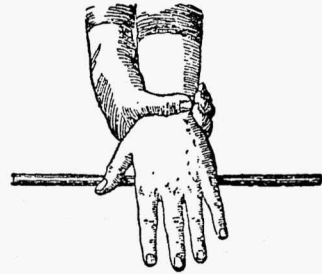
Kolm seinakella löövad ühel ajal 12. Üks neist käib õieti, teine käib ööpäevas 20 minutit ette, kolmas jääb ööpäevas 15 minutit järele. Mitme ööpäeva pärast löövad kellad jälle korraga 12?

Eelmise numbri ülesande lahendus.

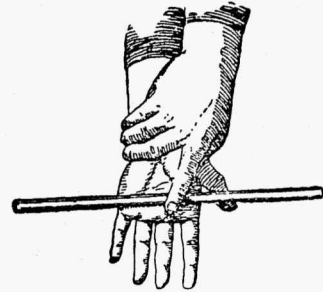
Karjas oli 12 lehma.

Magneetiline käsi.

Ütelge seltsimeestele, et teie käel on omandus mitmesuguseid asju enda külge tõmmata ja kinni hoida, umbes nii nagu magneetraud tõmbab rauda enda külge. Võtke väike kepik ja kinnitage oma juttu seesugune näitega kui on kujutatud joon. 1.

Triki lahendus on toodud joon. 2. See kunsttükki on küll väga lihtne, kuid osaval ettekandmisel avaldab see suurepärase mõju. Eriti tuleb hästi vabalt hoida vasakut kätt, see olgu nagu juhuslikult sattunud teise käe ümbert kinni hoidma.

TOIMETUS JA TALITUS: Tallinn, Pikk tän. 42. Telefon 484-84. — Posti jooksev arve nr. 275. Ilmub üks kord kuus. TELLIMISE HIND: aastas kr. 1.50; 1/2 aastas kr. —,80. Üksiknumber 20 senti. Peatoimetaja I. Tõrmaküla. Vastutav ja tegevtoimetaja agr. E. Nugis.

VILJANDI EESTI PÕLLUMEESTE SELTSI KAUBANDUSE OSAKOND

Viljandis, Tallinna t. 3, telef. 6 ja 3-23, postkast 37.

SUURIM TÄRVITAJATE
VARUSTAJA VILJANDIMAAL

MÜÜB:

igasugust kõrgeväärtuslikku kaupa

OSTAB:

igasuguseid põllu- ja majapidamissaadusi

Peakaupluse juures kinnitus A/S „OMA” Viljandimaa peaesindus

HARUKAUPLUSED: KÄRSTNAS, TEL. 8; OIUL, TEL. V. TÄNASILMA 6-I; S. KÕPUS, TEL. 5; TÄRVASTUS, TEL. 20; ÖISUS, TEL. 8.

KLİŠEETOOSTUS

ARTUR HAAV

TALLINN, S. KARJA 21
KÕNETRAAT 456-48.

JOON-, VÕRK-, JA
MITMEVÄRVI KLİŠEED

SUUREMAID
JA VANEMAJD
KODUMAA KINDLUSTUSSELTSE

ESINDUSED KOGU EESTIS

KIIRE JA ÕIGLANE KÄHJU-
TASUDE ÕIENDAMINE

EESTI LLOYD

Meie **lauahoovis** — Tallinn, Petroleumi 4, telef. 312-09 — on müügil täiesti
kuivast puust

lavaakna raamid

mõõdudes 1×1,5 ja 1×2 m, milledesse sobib klaas 21×36 cm, ning vastava
profiiliga

kasvuhoonete klaaskatuse-prossid

(2"×) 3 m ja (2½"×) 3 m, 3½ m, 4 m.

Müük kohapeal ja väljasaatmine raudteega.

Aiandusklaasi käidavamad mõõdud, nagu 21×36 cm, on meil alati laos
saatevalmis. Vastavalt meie müügitingimustele lõikame ka igasuguseid
mõõte (65 liitsentimeetri suuruseni) ostja soovi kohaselt, ilma erilist lõike-
raha arvestamata.

Kasvuhoonete klaasimiseks erimõõt 40×60 cm 3 mm paks.

Tellimised ning järelepärimised aadressida meie peakontori:

A/S. JÄRVAKANDI TEHASED

Pärnu mnt. 10, Tallinn. Telef. 458-62.

Soovitame lugupeetud talumajapidamistele

kõrgeväärtusega Taani F. M. ja Rootsi „ALFA“
**piimaveokanne, piimakurne,
lüpsikuid, kurnavatti j.n.e.**

igasugustes suurustes,

viimasel ajal eriti levinenud

talupiimajahutajaid

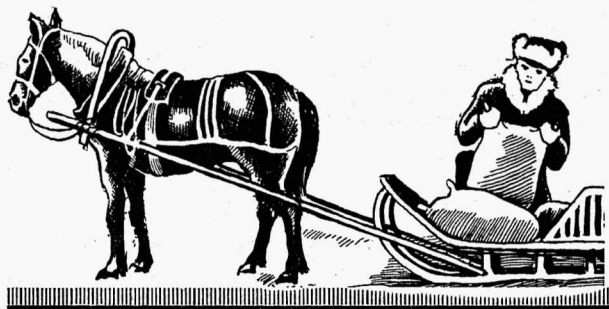
„TURNUS“ ja „ALFA“ tuntud Rootsi päritoluga.

Palume jälgida hinnakirju.

P. K. „Võieksport“

SEGAFOSFAAT 22–23%

(EESTI FOSFORIIDI JA SUPERFOSFAADI SEGU 1:1)

ON KÕIGE TULUSAM FOSFORVÄETIS

„Segafosfaat“ on Tallin-
na kui ka mujal Põllur-
majand. näitustel kordu-
valt hinnatud kõrgemate
auhindadega ja kuld au-
rahadega. Nii on asja-
tundjad segafosfaadi tun-
nistanud t u l u s a k s
f o s f o r v ä e t i s e k s.

